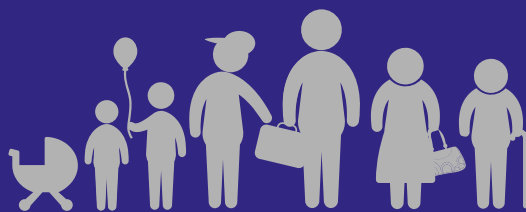

Stadin HYTE- barometri

Hyvinvointikertomus 2018–2021

Tiedustelut

Stina Högnabba, p. 09 310 42525
Suvi Määttä, p. 09 310 36601
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitieto

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18–20 A)

Puhelin

09 310 36377

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 36293
kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

Taitto

Lotta Haglund

Verkossa

ISSN 2736-9560

Sisällys

1	Mistä on kyse?.....	4
2	Helsingin hyvinvointisuunnitelma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työkaluna	8
3	Koronapandemian vaikutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen	10
4	Koettu terveys, elämänlaatu ja onnellisuus.....	12
5	Eriarvoisuuden vähentäminen	14
6	Liikkuva ja terveellinen kaupunki kaikille.....	18
7	Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy.....	24
8.	Ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistaminen.....	31
9	Mielen hyvinvoinnin ja päihteettömyyden edistäminen.....	37
10	Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupunginosat	43
11.	Yhteenveto onnistumisista ja huolenaiheista.....	51
	Lähteet	53

Tekijät

Stina Högnabba, erityissuunnittelija, hyte-koordinaattori. Kaupunginkanslia, Strategiaosasto, Kaupunkistrategia.

Suvi Määttä, tutkija. Kaupunginkanslia, Strategiaosasto, Kaupunkitieto.

HYTE-barometria on käsitelty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmässä marraskuussa 2020.

1 Mistä on kyse?

Stadin HYTE-barometri

on Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) sekä hyvinvointisuunnitelmatyön seurantaväline, joka kertoo mihin suuntaan helsinkiläisten hyvinvointi kehittyy sekä mitä kaupunki tekee kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tiedot päivitetään ja julkaistaan vuosittain ja niiden pohjalta suunnataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tekoja osana talouden ja toiminnan suunnittelua ja johtamista.

Käsillä oleva raportti vastaa terveydenhuoltolain 12 § ja muun lainsäädännön mukaisia velvoitteita raportoida väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä tehdyistä toimenpiteistä valtuustokauden ajalta. Tämä raportti on valtuustokauden kolmas ja viimeinen HYTE-barometri. Lisäksi Helsingin kaupungin kaupunkitutkimus ja -tilastot -yksikkö tuottaa runsaasti aihepiirin tilasto- ja tutkimustietoa. Helsingin kaupungin YK:lle tuottama ”Agendasta teoiksi – YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttaminen Helsingissä 2019” sisältää myös kuvausta väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä tehdyistä toimista valtuustokauden ajalta.

Tämä HYTE-barometri sisältää nostoja helsinkiläisten elämänlaadusta ja onnellisuudesta, eriarvoisuudesta, liikkumisesta ja elintavoista, ympäristöstä ja turvallisuudesta sekä mielen hyvinvointiin ja päihteisiin liittyvistä näkökulmista. Barometriin on nostettu Helsingin hyvinvointisuunnitelman toimenpiteistä joitakin onnistumisia sekä huolenaiheita. Edellisissä HYTE-barometreissa on myös kuvattu väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta eri näkökulmista.

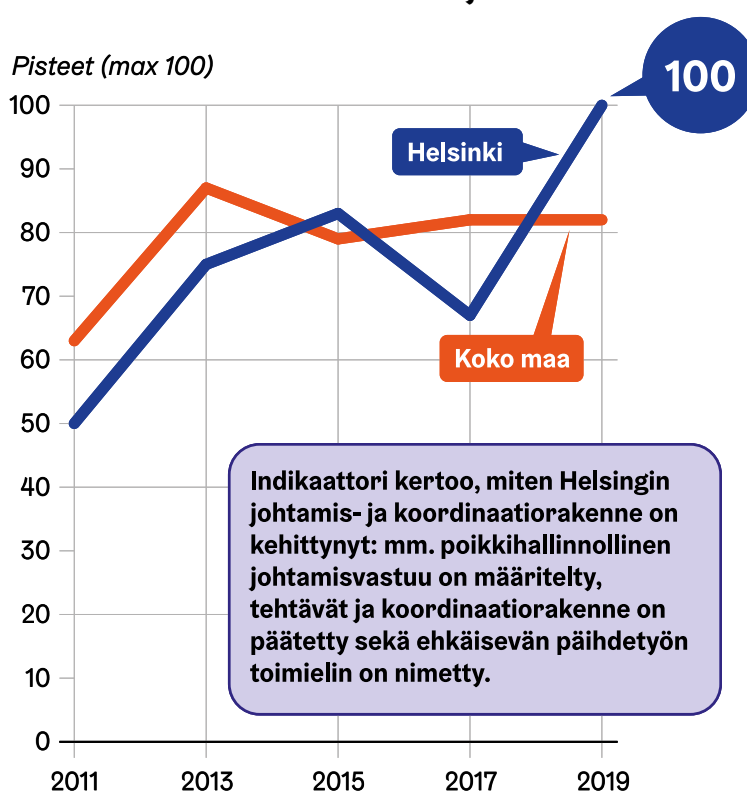
HYTE-barometrin tiedot on kerätty toimialoilta ja kaupunginkansliasta erillisellä tiedonkeruuvälineellä lokakuun 2020 aikana. Lisäksi on hyödynnetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kouluterveyskyselyn Helsingin aineistoa vuodelta 2019 ja THL:n FinSote-aineistoa vuodelta 2018. Myös Helsinki-barometriä toukokuulta 2020 ja lokakuulta 2020, Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan toteuttamia etäopiskelukyselyitä keväältä 2020 sekä syksyllä 2020 tehdyn pääkaupunkiseudun päihdetilannekyselyä on käytetty tiedon lähteinä.

Koronan vaikutukset näkyvät mm. lisääntyneenä työttömyytenä ja monille taloudellinen toimeentulo voi olla yhä vaikeampaa. Tästä syystä osaan indikaattoritarkasteluja on valittu koetun toimeentulon näkökulma. Koettu toimeentulo on yksilön henkilökohtainen käsitys omasta tai perheen taloudellisesta tilanteesta, jonka yksilö muodostaa vertailemalla omaa tilannetta suhteessa muihin lähiympäristössä. Tällä suhteellisella vertailulla omasta sosiaalisesta asemasta voi olla suurikin merkitys yksilön minäkuvalle ja se voi olla yhteydessä hyvinvointiin lukuisin eri tavoin. Heikompi toimeentulon kokemus voi rajoittaa mahdollisuuksia harrastaa, liikkua, edistää terveellisiä elintapoja tai ylläpitää sosiaalisia suhteita. Heikko toimeentulon kokemus voi myös aiheuttaa psyykkistä kuormittuneisuutta, stressintunnetta ja murheita, jotka vaikuttavat mielen hyvinvointiin heikentävästi. Tässä barometrissä koettu toimeentulo tarkoittaa nuorten osalta arviota perheen taloudellisesta tilanteesta (asteikko korkeintaan kohtalainen, melko hyvä tai erittäin hyvä), kun puolestaan aikuisväestön ja ikääntyneiden osalta kokemusta oman kotitalouden menojen kattamisesta saaduilla tuloilla (asteikko hankala, melko helppo tai helppo).

Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen ja koordinointi on kehittynyt erinomaiselle tasolle

Valtuustokauden tavoitteena oli kaupunginhallituksen päätöksen mukaan luoda ja käynnistää pysyvä eri toimialojen johdosta koostuva johtamis- ja koordinaatorakenne sekä liittää se osaksi kaupungin johtamista, suunnittelua ja toimintaa. Tämä saatiin valmiiksi ja määriteltyjä tehtäviä on edistetty usealla saralla. Tavoitteeksi asetettiin myös tehdä Helsingin hyvinvointisuunnitelma, joka kokoaa ja toteuttaa kaupunkistrategian hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteita. Suunnitelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa kesäkuussa 2019.

THL:n TEAvisarin tulokset kuntajohdon osalta

Stadin HYTE – Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Helsingissä

Stadin hyten visio

Jokaisella helsinkiläisellä – niin nuorella, ikääntyneellä kuin toimintarajoitteisella – tulisi olla mahdollisuus elää kokemusrikasta ja laadukasta elämää ja saada siihen tarvittava tuki ja palvelut kaikissa elämän vaiheissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämällä vaikutetaan siihen, että kaupunkilaisten elämä sujuu mukavasti, koettu hyvinvointi, elämänlaatu ja terveys paranevat sekä arjen ympäristöt ovat hyvää ja liikkuvaa elämää tukevia.

Stadin HYTE:n hyvinvointiajattelu

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ymmärretään Helsingissä laajasti. Kaupunkilaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat talous-, työllisyys-, koulutus-, asunto- ja aluepolitiikka, kulttuurin ja vapaa-ajan palvelut sekä sosiaali- ja terveystalouden ja yhdyskuntasuunnittelun ratkaisut.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kaupungin eri toimialojen yhteistyössä toteuttamaa yksilöön, perheeseen, yhteisöihin, väestöön ja näiden elinympäristöihin kohdistuvaa toimintaa.

Stadin HYTE top 5

1. Hyvät ja vaikuttavat toimintakäytännöt
2. Yhteinen hyvinvointikäsitys Helsinkiin
3. Kaupunkiyhteinen tekeminen
4. Kulttuurista hyvinvointia kaupunkilaisille
5. HYTEä toteutetaan arjen tekemisessä ja verkostoissa

Stadin HYTE:n painopisteet valtuustokaudelle 2019–2021

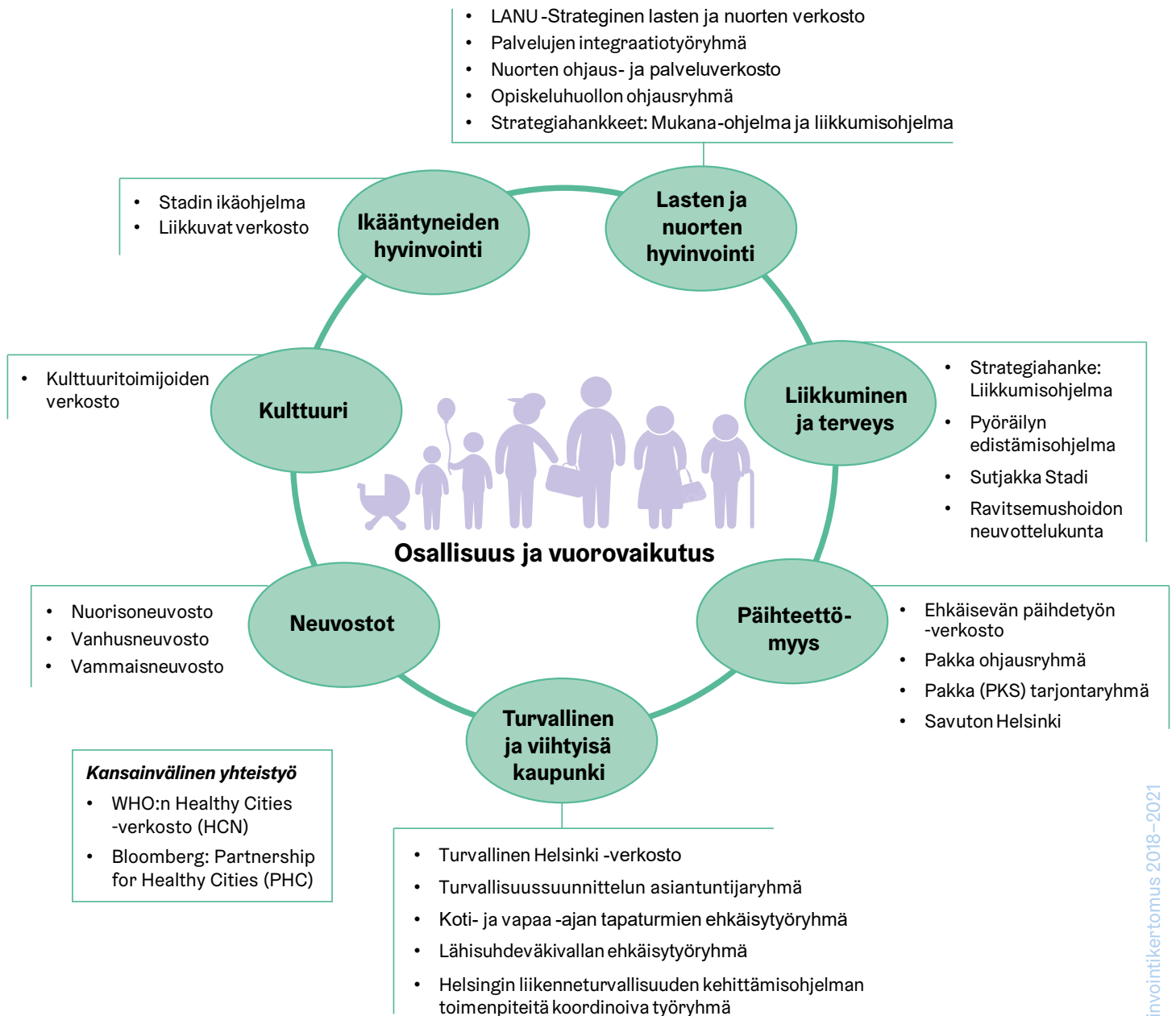
1. Eriarvoisuuden vähentäminen
2. Liikkuva ja terveellinen kaupunki kaikille
3. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy
4. Ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistaminen
5. Mielen hyvinvoinnin ja päihitteettömyyden edistäminen
6. Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupunginosat

Lisätietoja Stadin HYTEstä:

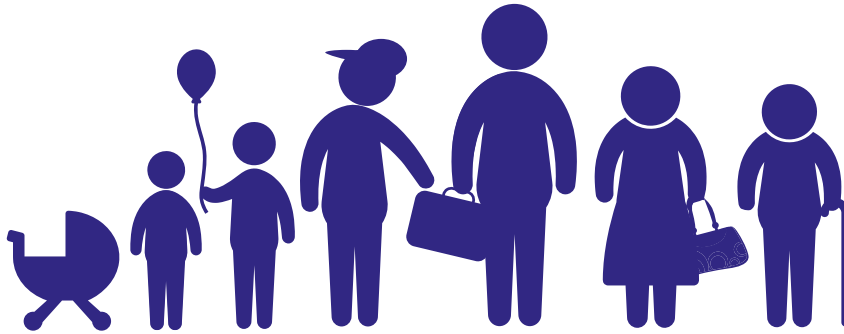
<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/hyvinvointi-terveys-johtamisrakenne/>

Kaupunkilaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta on valtuustokauden aikana edistetty useassa työryhmässä ja verkostossa. Työhön ovat osallistuneet lukuisat järjestöt ja kumppanit. Työryhmien ja verkostojen tuloksellisuutta ja vaikutuksia arvioidaan vuonna 2021.

Kuva 1. Valtuustokauden aikana toimivat HYTE-verkostot ja -työryhmät

2 Helsingin hyvinvointisuunnitelma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työkaluna

Kaupunkitasoinen lakisääteinen hyvinvointisuunnitelma sisältää pääpainopisteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä niihin liittyvät tavoitteet, toimenpiteet ja seurannan eri väestöryhmät huomioiden.

Tavoitteet ja toimenpiteet koottiin valmistelun aikana toimialojen ja kaupunginkanslian talousarvioista, toimintasuunnitelmista ja kaupunkiyhteisten hankkeiden toimenpideohjelmista. Lainsäädäntö määrittelee, että lapsille ja nuorille sekä ikääntyneille tehdään kaupunginvaltuuston hyväksymät hyvinvointisuunnitelmat. Helsingin kaupunkitason hyvinvointisuunnitelma sisältää nämä lainsäädännön velvoitteet. Kaupungin toiminnan päätavoitteet ja siihen liittyvä resursointi ja talous määrittellään joka vuosi hyväksyttävässä kaupungin talousarviossa ja hyvinvointisuunnitelman sisältöä ohjaa aina kaupunkistrategia.

Lisäksi kaupungissa toimii lukuisia verkostoja, hankkeita ja työryhmiä, jotka omalla toiminnallaan edistävät helsinkiläisten hyvinvointia ja terveyttä. Näiden verkostojen toimenpiteitä on sisällytetty soveltuvin osin hyvinvointisuunnitelmaan. Näin ollen Liikumisohjelman sekä Mukana-ohjelman toimenpiteet näkyvät osana kaupunkitason hyvinvointisuunnitelmaa.

Hyvinvointisuunnitelmaa rakennettiin kaupungin toimialojen yhteistyönä ja sitä ohjaa kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä. Tällä tavoin varmistettiin kaupunkistrategian kirjaus siitä, että valtuustokauden painopisteenä on toimialamuutoksen hyötyjen varmistaminen, palvelujen uudistaminen ja kaupungin johtamistaan uudistaminen.

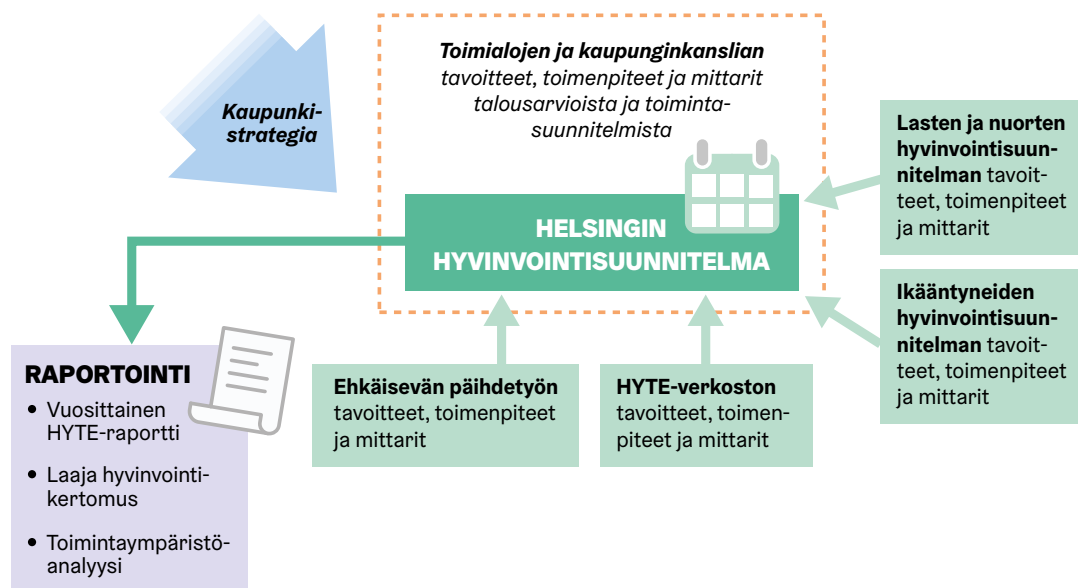
Miten tässä onnistuttiin?

Hyvinvointisuunnitelma hyväksyttiin vasta valtuustokauden puolessa välissä, joten valmistelu- ja toteutusaika jäi varsin lyhyeksi. Tavoitteena jatkossa on, että hyvinvointisuunnitelma on hyväksyttävänä valtuustokauden alussa kaupunkistrategian valmistumisen jälkeen.

Valtuustokauden aikana hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat edenneet kohtalaisen hyvin (kts. erillinen liite). Monet toimenpiteet ovat sellaisia, jotka jatkunevat valtuustokauden jälkeenkin ja toimenpiteiden arviointiasteikko ei ehkä kuvaa tätä riittävän hyvin. On selvää, että koronapandemia on vaikuttanut negatiivisesti tai hidastavasti myös moneen toimenpiteeseen.

Keskeisenä oppina työn aikana on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen iso kokonaisuus rakentuu asteittain kaupunkiyhteiseksi tehtäväksi, jolloin ymmärrys ja tahtotila kasvavat. Toiminnassa ja sen suunnittelussa on jatkuvasti parantamisen varaa. Ohjausryhmän ja muiden osallisten arvio on, että nykyinen hyvinvointisuunnitelma oli enemmän kokoava kuin ohjaava asiakirja. Hyvinvointisuunnitelma on kuitenkin tuonut näkyväksi suuren kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä ja on osaltaan helpottanut kokonaisuuden jäsentämistä, ja siten sen johtamista, seuranta ja arviointia. Erityisesti seurannan uusi väline, HYTE-barometri, on ollut mukana kaupungin toiminnan ja talouden vuosittaisessa seurannassa kaupungin tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä kaupunginvaltuustossa. Seurannasta muodostui liian työläs ja suoraan ei kyetty osoittamaan toimenpiteiden vaikutusta kaupunkilaisten hyvinvoinnin muutoksiin. Lisäksi hyvinvointisuunnitelman suhde esimerkiksi kaupungin valtuustokauden kärkihankkeisiin jäi epäselväksi. Tulevalle valtuustokaudelle toivotaan hyvinvointisuunnitelmaa, joka enemmän keskittyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ehkäisevän työn ilmiöihin sekä on nykyistä paremmin ohjaava osa kaikkien toimialojen talouden ja toiminnan suunnittelua. Seuraavan valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmatyössä on huomioitava myös mahdollisen sote-uudistuksen lainsäädännölliset velvoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen.

Helsingin hyvinvointisuunnitelman rakenne valtuustokaudella

3 Koronapandemian vaikutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

Poikkeusolot ja taloudelliset vaikeudet ovat kuormittaneet helsinkiläisiä laajasti kaikissa väestöryhmissä. Eriarvoisuus väestöryhmien välillä Helsingissä on ennestään muuta maata suurempi, ja koronapandemian aikana eri-arvoisuus on korostunut entistään. Vallitsevat poikkeusolot ovat hankaloittaneet jo aiemmin heikossa asemassa olevien väestöryhmien tilannetta (esim. apua tarvitsevat lapset, nuoret, ikääntyneet, heikossa työmarkkina-asemassa olevat, taloudellisesti heikoilla olevat) monin tavoin. Erityisesti helsinkiläiset ikääntyneet ja nuoret kokivatkin elämänlaadun heikentyneen koronakriisin seurauksena keväällä 2020. Työttömien määrä sekä perustoimeentulotukea ja erityisesti yleistä asumistukea saavien ruokakuntien määrät ovat edellisvuotta korkeammalla tasolla Helsingissä, ja näiden olosuhteiden pitkittymisellä voi olla monimuotoisia kerrannaisvaikutuksia terveydentilaan, elämänlaatuun, elintapoihin ja hyvinvointiin. Kevään 2020 aikana lastensuojeluilmoitusten määrä väheni johtuen koulujen ja varhaiskasvatuksen kiinnioloista. Syksyn 2020 aikana lasten ja nuorten pahoinvointi on näkynyt kasvaneina lastensuojeluilmoituksina ja korkeampina kiireellisten sijoitusten määränä. Lisäksi pandemia on synnyttänyt hoito- ja palveluelvettä. Esimerkiksi perusterveydenhuoltoon kuuluvia palveluita, kuten kouluterveystarkastusten ja rokotusten vastaanottokäyntejä jäi käyttämättä, sekä ennaltaehkäiseviä ja terveyttä edistäviä toimintoja, kuten painonhallintaryhmät (kts. tarkemmin seuraavaksi) on ollut tauolla. Tämän tauon mahdolliset vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen voivat näkyä viiveellä tulevana vuosina.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä koronapandemian vaikutus on näkynyt niin, että monet hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet ovat edenneet suunniteltua hitaammin, tai ei ollenkaan. Palvelukeskusten ollessa suljettuina monet toiminnot ovat toistaiseksi olleet tauolla. Lisäksi suun terveydenhuollossa suunnitellut yksivuotiaiden suun terveystarkastukset sekä suugeriatriksen tiimien kokeilut jäivät toteuttamatta. Pakka-toiminnassa vuosittaiset ostokokeet ja ravintoloiden asiakasarvioinnit eivät toteutuneet. Elintapoihin liittyvät ehkäisevät toimet kuten painonhallintaryhmät ja Easy Sport-ryhmät olivat myös tauolla. Toisaalta kaupunkiin syntyi keväällä uudenlaisia tapoja auttaa ja edistää kaupunkilaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Tästä hyviä esimerkkejä on Helsinki-apu ikääntyneille, lisääntynyt ohjaus- ja neuvonta-apu lapsiperheille, kulttuurin ja liikunnan tarjonnan siirtyminen digipalveluiksi sekä kaupungin työntekijöiden työpanoksen siirtäminen erilaisiin puhelinpalveluihin.

Helsinkiläisten mielen hyvinvoinnin haasteet, kuten yksinäisyys ja psyykkinen kuormittuneisuus, olivat jo ennen koronapandemian alkua yleistyneet ja yleisempiä kuin muualla maassa keskimäärin (kts. tarkemmin sivulta 37). Sosiaalinen eristäytyminen on voinut lisätä entisestään yksinäisyyttä ja epätietoisuus siitä, kuinka pitkään tilanne jatkuu yhdessä taloudellisen epävarmuuden kanssa voi aiheuttaa psyykkistä kuormittuneisuutta ja stressiä. Näiden mielialojen hallitsemiseksi tarvitaan tueksi erilaisia positiivisia selviytymismenetelmiä (esim. ulkoilu), mutta riskinä on haitallisten selviytymismenetelmien (esim. alkoholin liikkakäyttö) yleistyminen.

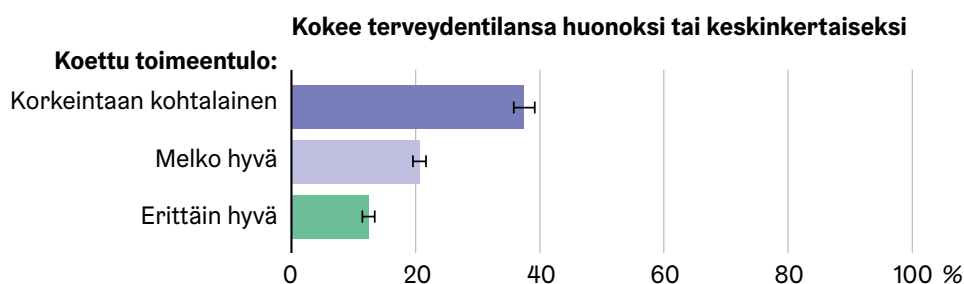
Helsinkiläisten näkemyksiä koronapandemian vaikutuksista hyvinvointiin on selvitetty Helsinki-barometrillä, mikä on toteutettu kaksi kertaa vuoden 2020 aikana. Valtaosa helsinkiläisistä suhtautui lähitulevaisuuteen myönteisesti Helsinki-barometrin molemmilla mittauskerroilla toukokuussa ja lokakuussa. Silti molemmilla mittauskerroilla lomautettuna tai työttömänä olleet suhtautuivat tulevaisuuteensa epäröivimmin kuin muut, mutta heistäkin noin puolet uskoi tulevaisuuden näyttävän paremmalta kuin kyselyhetkellä. Valtaosa helsinkiläisistä ei myöskään ollut lainkaan tai juuri ollenkaan huolissaan koronapandemian vaikutuksista itselleen. Huolissaan oleminen oli kuitenkin jonkin verran yleistynyt lokakuussa (22 %) toukokuuhun verrattuna (15 %).

4 Koettu terveys, elämänlaatu ja onnellisuus

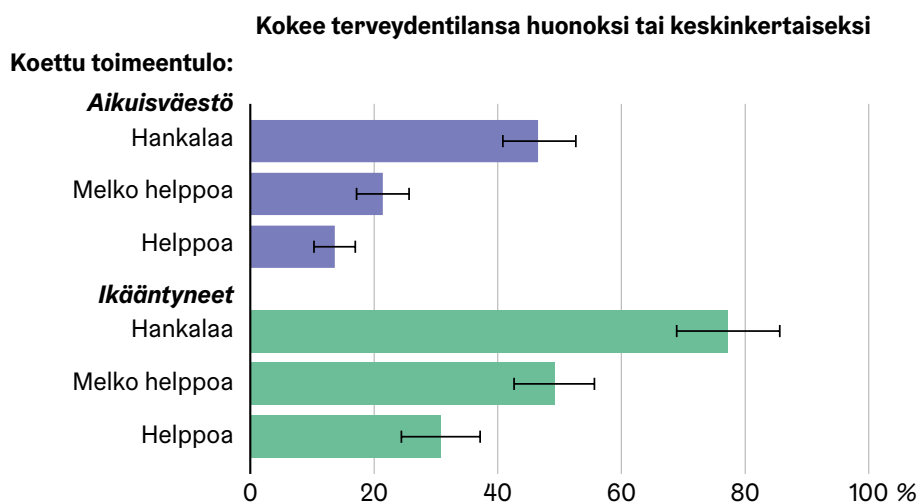
Elämänlaadussa on kyse henkilön omasta arviosta elämästään siinä ympäristössä, jossa hän elää, ja suhteessa hänen omiin päämääriinsä, odotuksiinsa, arvoihinsa ja muihin hänelle merkityksellisiin asioihin. Yksilön kokemus omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan vaikuttaa hänen voimavaroihinsa ja heijastuu muun muassa elämänlaatuun, sosiaalisiin suhteisiin, yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja arjessa pärjäämiseen. Tutkimusten mukaan koettu toimeentulo on yhteydessä koettuun terveyteen, elämänlaatuun ja onnellisuuteen.

Valtuustokauden aikana suurin osa helsinkiläisistä koki elämänlaatunsa ja terveytensä vähintään hyväksi sekä suurin osa koki itsensä onnelliseksi. Silti elämänlaadun, terveyden ja onnellisuuden kokemuksissa on selkeitäkin eroja koetun toimeentulon mukaan. Heikommaksi toimeentulonsa kokevat helsinkiläiset kokevat myös elämänlaatunsa ja terveytensä heikommaksi eivätkä koe olevansa yhtä onnellisia kuin toimeentulonsa paremmaksi kokevat.

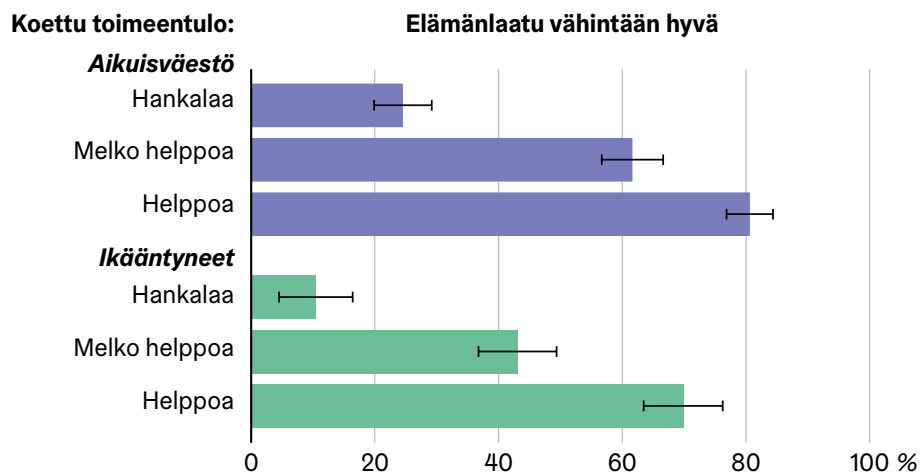
Kuvio 1. Koettu terveys on heikompaa nuorilla, jotka kokevat perheen toimeentulon korkeintaan kohtalaiseksi

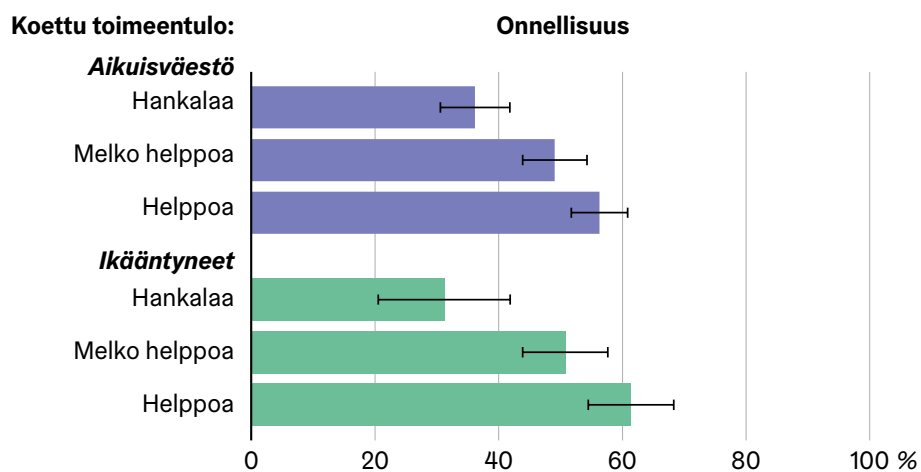
Kuvio 2. Aikuisväestön ja ikääntyneiden kokema toimeentulon hankaluus heikentää koettua terveyttä

Kuvio 3. Helppo koettu toimeentulo edistää aikuisten ja ikääntyneiden hyvää elämänlaatua

Kuvio 4. Koetun toimeentulon hankaluus vähentää aikuisten ja ikääntyneiden onnellisuutta

5 Eriarvoisuuden vähentäminen

Suurin osa helsinkiläisistä pärjää hyvin ja voi erinomaisesti erilaisten hyvinvointia mittaavien mittareiden valossa. Hyvinvointi- ja terveyserot ovat eri tutkimusten mukaan yhteydessä sosioekonomisiin taustatekijöihin, huono-osaisuuden kasaantumiseen ja köyhyyteen. Tutkimustulokset pääkaupunkiseudun eriytymisestä osoittavat, että alueelliset erot sosioekonomisissa tekijöissä (esimerkiksi tulo- ja koulutustaso, työttömyysaste) sekä etnisyydessä ovat kasvaneet Helsingissä. Lisäksi tutkimustulokset kertovat kouluttamattomuuden, mielenterveys- ja toimeentulo-ongelmien kasautumisesta ja periytymisestä sukupolvelta toiselle. Syrjäytymisen ehkäisy on aloitettava varhain kaikissa perheiden arjen kasvuympäristöissä, kuten varhaiskasvatuksen, koulun ja harrastusten piirissä.

Onnistumisia

Tutkimusten mukaan myönteisen erityiskohtelun rahoitus on yksi väline vähentää terveys- ja hyvinvointieroja ja laskentamalleja on edelleen kehitetty valtuustokauden aikana. Myönteisen erityiskohtelun rahoitus on tällä hetkellä käytössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla, sosiaali- ja terveystoimialalla sekä vuodesta 2020 alkaen myös kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalla. Rahoitusta on kohdennettu kehitettyjen laskentamallien mukaan valituille kohdealueille. Määrärahoilla on palkattu ja koulutettu henkilöstöä, vahvistettu lukukoiratoimintaa ja Läksyhelp-tukea kirjastoissa sekä vakiinnutettu kulttuurista nuorisotyötä. Lisäksi on vahvistettu neuvolatyötä, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa neuvolapsykologipalveluja sekä sosiaaliohjausta valituilla kohdealueilla sekä käynnistetty äitiys- ja lasten neuvolatoimintaa paperittomille.

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi on tapa arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi esimerkiksi väestöön, liikkumiseen, talouteen tai ympäristöön. Valtuustokauden aikana toimintatapaa on parannettu sekä koulutettu valmistelijoita. Päätösten vaikutusten ennakoarviointiohjeistus yleisellä tasolla sisältyy osana vuonna 2019 valmistunutta päätösvalmistelijan käsikirjaa.

Maahanmuuttajanuorten Helsinki -hanke on tuonut ratkaisuja rakenteellisiin ongelmiin, joiden johdosta maahanmuuttajataustaisista nuorista noin neljäsosa jää perusopetuksen jälkeen jatkokoulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Hankkeessa on kehitetty ja toteutettu useita eri toimintamalleja:

Job'd-toimintamalli on mahdollistanut ensimmäisiä työkokemuksia yli 1 300 nuorelle, jotka eivät ole aikaisemmin päässeet mukaan työelämään.

Buddyschool-vertaisopettamismallissa, joka on käytössä jo 39 koulussa, heikommin koulussa pärjäävä oppilas opettaa nuorempia oppilaita ja oppii samalla itse.

Vanhempien tukemisen malli tukee vanhempia, jotka eivät tunne suomalaista koulutusjärjestelmää tai ammatteja tai nuorella on päihde- tai mielenterveysongelma. Malli on kouluttanut yli 300 lähettilästä yhteisöjen sisälle 6 eri kielellä.

MakeSomeNoise-malli on kouluttanut yli 20 nuorta puhujaa osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä kehittänyt kuuntelevan dialogin mallin, jotta maahanmuuttajataustaiset nuoret pääsisivät osaksi heitä koskevaa keskustelua.

Koulutus, 25–64-vuotiaat (2018)

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita

23,7 %

1,0 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa*

16,4 %

2,2 %-yks.
vähemmän kuin
vuonna 2017

*Vuonna 2018 rekisteriin täydennettiin tietoja ulkomailta tutkinnon suorittaneiden osalta, minkä takia aiemmin rekistereissä ilman tutkintoa olleita siirtyi tutkinnon suorittaneisiin.

Lapsiperheköyhyys

Pienituloisissa asuntokunnissa asuvien alle 18-vuotiaiden lukumäärä vuonna 2018

13 161

osuus
kaikista alle
18-vuotiaista
12 %

Perustoimeentulotukea saaneeseen kotitalouteen kuuluvien alle 18-vuotiaiden lukumäärä vuonna 2019

17 500

osuus kaikista alle
18-vuotiaista 2019: **16 %** /
vaihteluväli peruspiirien
välillä 1 %–42 %

Vuoden aikana ehkäisevää
ja/tai täydentävää
toimeentulotukea saaneiden
lapsiperheiden lukumäärä

4 961

Ilman opiskelupaikkaa jääneet helsinkiläiset vuonna 2019

Peruskoulun 9. luokan päättäneet

4,6 %

0,7 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Kotimaankieliset

3,9 %

0,7 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Tytöt

4,4 %

0,9 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Vieraskieliset

8,1 %

1,1 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Pojat

4,9 %

0,7 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

**Varhaiskasvatuksen
osallistumisaste 5-vuotiaat
vuonna 2019**

93,8 %

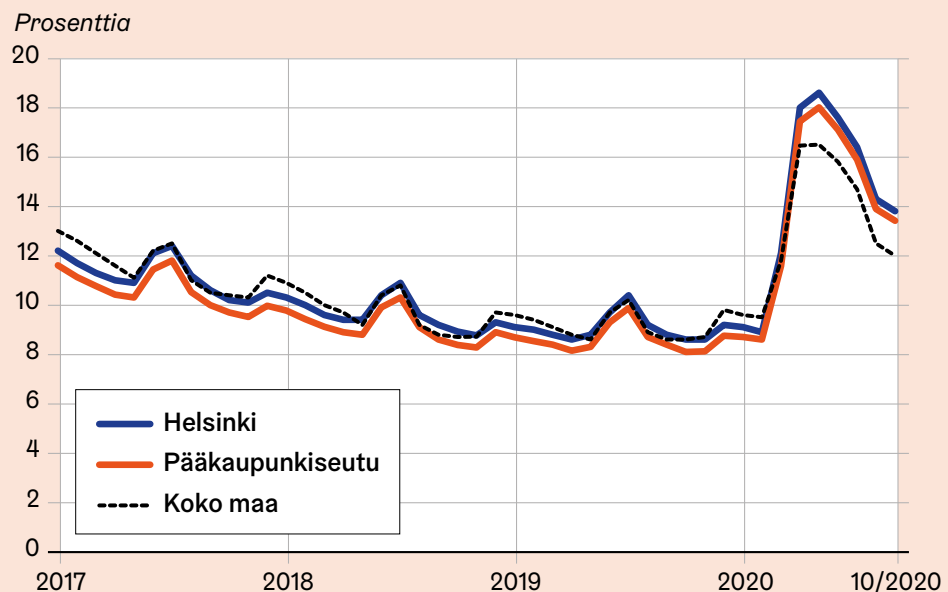
1,8 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

Toimiva kaupunki näkyy konkreettisina tekoina ja arkea helpottavina asioina ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi on puututtu kaupunkistrategian kärkihankkeilla kuten Liikkumisohjelma, Mukana-ohjelma sekä Merellinen Helsinki. Sadoilla toimenpiteillä on vaikutettu eri alueilla olevien kaupunkilaisten arjen liikkumistottumuksiin, merellisten luontoelämysten helppoon saavutettavuuteen sekä tehty mahdolliseksi lasten ja nuorten parempi tulevaisuus.

Huolenaiheita

Työttömyyden ja lomautuksien äkillinen nousu koronapandemian seurauksena on kohdistunut erityisesti nuoriin aikuisiin ja ulkomaalaistaustaisiin asukkaisiin. Työttömyys ja lomautukset näkyvät myös perustoimeentulotukien ja yleisen asumistuen saajien kasvuna. Pitkään jatkuessa työttömyys voi aiheuttaa eriarvoistumisen kasvua lähivuosina sekä vaikuttaa huomattavasti nuorten ja ulkomaalaistaustaisten syrjäytymisriskiin.

Kuvio 5. Työttömyysaste Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja koko maassa kuukausittain 2017–2020/10

Työttömien osuus työvoimasta
Helsingissä lokakuussa 2020

13,6 %

5,0 %-yks.
enemmän kuin
lokakuussa
2019

Helsingissä nuorten työttömien määrä
on kaksinkertaistunut vuoden aikana.

**Työttömien määrän kasvu lokakuussa
2020 (ml. kokoaikaisesti lomautetut)
verrattuna lokakuuhun 2019**

Alle 25-vuotiaat

116 %

25–29-vuotiaat

98 %

Ulkomaankansalaisten työttömyys on
kasvanut eniten vuoden 2020 aikana.
Ulkomaankansalaisten työttömyysaste
10/2020

25,6 %

Pitkäaikaistyöttömien määrä lokakuun
lopussa 2020

13 799

3 494 henkilöä
eli **34 %**
enemmän kuin
10/2019

6 Liikkuva ja terveellinen kaupunki kaikille

Kaupunkistrategian mukaan Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn kärkenä tälle valtuustokaudelle on kaupunkilaisten liikkumisen lisääminen. Helsingin liikku- misohjelma kannustaa kaupunkilaisia liikkumaan enemmän ja istumaan vähemmän. Pää- määränä on, että liikkuminen on helppo, sujuva ja houkutteleva arjen valinta. Pienikin liike auttaa -ajattelu poistaa liikkeelle lähtemisen esteitä ja herättelee jokaista muuttamaan arkitottumuksiaan liikkumista suosivaksi.

Elintavoilla on suuri vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Liikkumisen vähäisen harras- tamisen lisäksi lihavuus, tupakointi sekä alkoholin liiakäyttö ovat yhteydessä sairasta- vuuteen ja työkyvyn heikentymiseen. Helsinkiläisten elintapoja kartoittaneen tutkimuksen mukaan terveyskäyttäytymisellä on merkitystä koulutusryhmien välisten sairastavuuse- rojen kannalta – ja todennäköisesti myös muiden väestöryhmien välisten terveyserojen osalta. Tässä barometrissä käy ilmi myös koetun toimeentulon yhteys liikkumiseen, eli erittäin hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokevat nuoret ja melko helpoksi tai hel- poksi oman toimeentulonsa kokevat helsinkiläiset liikkuvat enemmän kuin muut väestö- ryhmät. Kaventamalla alkoholin käytössä, tupakoinnissa, lihavuudessa ja liikkumattomuus- dessa nähtäviä eroja väestöryhmien välillä saavutettaisiin luultavimmin myös terveys- ja kuolleisuuserojen kaventamisen tavoitteita. Koronapandemian vaikutuksia elintapoihin on osittain liian aikaista arvioida, mutta Helsinki-barometrin mukaan yli 40 prosenttia helsinkiläisistä oli lisännyt liikkumista koronapandemian seurauksena keväällä 2020. Myös 28 prosenttia syksyllä 2020 Helsinki-barometriin vastanneista ilmoitti liikkuneen- sa aiempaa enemmän.

Peruspiirien välinen erotus vähintään tunnin päivässä liikkuvien lasten osalta on

33,1
%-yksikköä

7,6 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

Peruspiirien välinen erotus vähintään tunnin päivässä liikkuvien nuorten osalta on

12,3
%-yksikköä

2,9 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

Onnistumisia

Valtakunnalliseen Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan oli syyskuussa 2020 rekisteröitynyt 86 % varhaiskasvatussyksiköistä. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin vastaamaan uudistunutta lainsäädäntöä ja opetushallituksen asettamia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Helsingin suunnitelmassa liikkuminen on nostettu laajasti esille mm. päiväkotipäivän rakenteen, sisä- ja ulkoympäristön ja liikuntavälineiden näkökulmasta. Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hankkeessa on järjestetty lukuisia koulutuksia ja seminaareja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Aktivoivia teippauksia on tehty lukuisiin toimipisteisiin ja teippauspaketteja on tilattu elokuun loppuun mennessä 165. Pikkulasten huoltajille suunnattu Anna arjen liikuttaa lasta -viestintäkampanja toteutettiin kaksi kertaa vuoden 2020 aikana. Kampanjan aikana tuotettiin painettu Anna arjen liikuttaa lasta -materiaali, jota jaettiin varhaiskasvatuksen yksiköistä pienten lasten huoltajille ja kannustettiin henkilöstöä ottamaan arjen liikkuminen puheeksi huoltajien kanssa. Kaupungin päiväkodit saivat 50 000 euron lahjoituksen liikkumisvälineisiin Urlus-säätiöltä elokuussa 2020. Perhehulinat-konseptia on laajennettu 8 alueelle. Pienten lasten liikkumiseen on luotu säännöllinen yhteistyö neuvoloiden, päiväkotien, leikkipuistojen, lapsiperheiden kotipalvelun ja liikuntapalveluiden välille.

Helsinkiläisille lapsiperheille suunnattu Perheentuki-verkkosivua on kehitetty. Se sisältää mm. tietoa raskaudesta, synnytyksestä, lapsen eri kehitysvaiheista sekä lapsiperheiden palveluista. Palvelua suunniteltaessa kartoitettiin käyttäjien toiveita etukäteen. Lapsiperheille suunnatusta verkkokyselystä sekä leikkipuistoissa järjestetyistä työpajoista saatiin arvokasta tietoa sivustolle kaivatuista aiheista. Sivuston aiheita valittaessa on haastateltu myös neuvolan henkilöstöä, jotta on saatu selville lasten vanhempia eniten askarruttavat asiat. Näin ollen sähköisessä palvelussa on saatavilla tietoa muun muassa imetyksestä, vauvan unesta ja unipulmista sekä lapsen suun terveydestä.

Ravitsemusterapeuttien ohjaama sähköisen ruokapäiväkirjan pilottitutkimus saatiin päätökseen. Pilotissa otettiin käyttöön puhelimeen ladattava MealLogger-sovellus. MealLogger-interventiolla oli myönteisiä vaikutuksia osallistujien painoon, vyötärön ympärykseen ja ruokavalion laatuun. Ravitsemusterapeuteilla on MealLogger-lisenssit nyt käytössään ryhmätoiminnassa sekä yksilövastaanottotyössä.

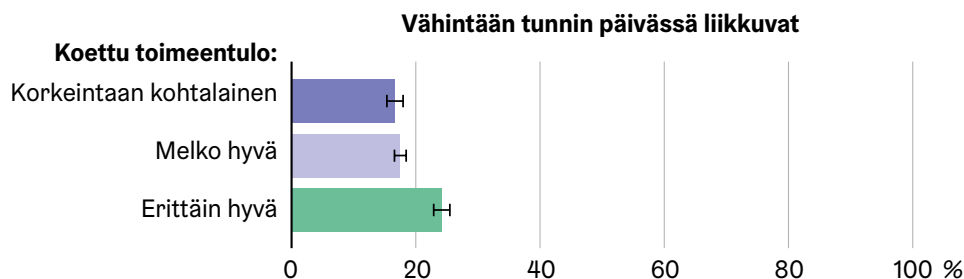
Liikkumissopimus on ikääntyneiden arkiliikkumisen suunnitelmallista tukemista kotihoitokäyntien aikana. Liikkumissopimus on tehty 70,2 % kotihoidon asiakkaista.

Liikkumisohjelman koordinoimana koululaisten huoltajille suunnattua, arjen aktiivisuuteen kannustavaa Anna arjen liikuttaa -materiaalia on toimitettu syksyllä 2020 jaettavaksi opilaiden huoltajille muun muassa vanhempainilloissa ja laajoissa terveystarkastuksissa. Yläasteikäisille tarjotaan mahdollisuutta osallistua KouluPT (personal trainer) -toimintaan valituissa kouluissa. Vuoden 2020 tavoitteena oli, että 25–30 koulua osallistuisi KouluPT-toimintaan. Syksyllä 2020 järjestettiin yhteinen koulutus kaikille Koulu-PT-toiminnan koulujen terveydenhoitajille. Koronan vuoksi keväällä 2020 ei toimintaan otettu uusia kouluja mukaan, mutta syksyllä 2020 KouluPT-verkko on laajenemassa lähes kymmenellä koululla.

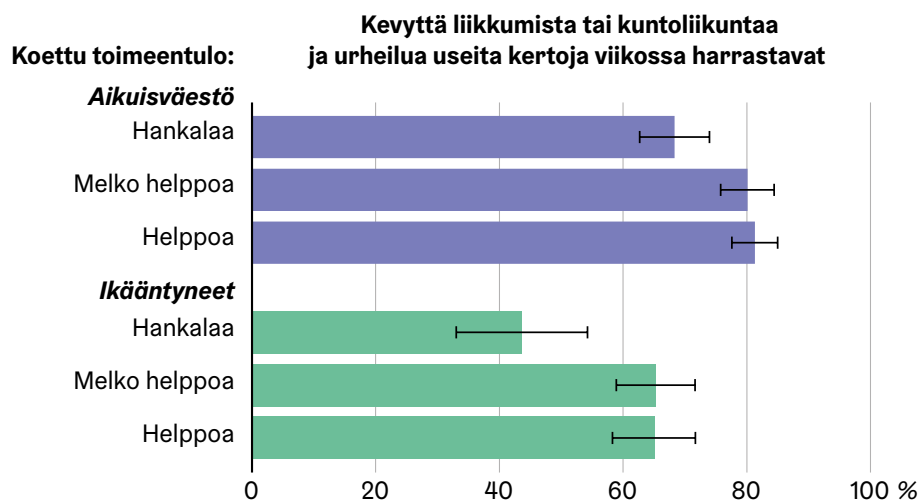
Kouluterveydenhuolto on osallistunut vuonna 2020 Helsingin Move! -prosessin kehittämiseen. Move!-mittaustuloksia hyödynnetään kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa, jossa ne toimivat välineenä keskusteltaessa lapsen jaksamista, hyvinvointia ja oppimista tukevista tai haittaavista tekijöistä. Helsinkiin on perustettu kaupunkitasoinen Move!-ohjausryhmä. Helsingin Move!-prosessin tavoitteena on parantaa mittausten sujuvuutta ja onnistumista, tiedonkulkua ja tavoittaa erityisesti vähiten liikkuvat. Helsingin kouluille on tuotettu ja toimitettu muun muassa Move!-tukimateriaalit. Helsinki on ollut lisäksi mukana seitsemän suurimman kaupungin Move!-hankkeessa.

Liikkuva opiskelu -ohjelma on laajentunut kaikkiin kaupungin lukioihin ja ammattiopilaitoksiin. Kevään 2020 aikana pilotoitiin liikuntatutor-koulutusta suomenkielisten ja ruotsinkielisten lukiolaisten sekä Stadin ammatti- ja aikuisopiston eri alojen opiskelijoiden kanssa. Hankkeessa opiskelijoille on tarjottu mahdollisuutta kouluttautua vertaisohjaajiksi liikuntatutor-koulutuksissa. Lukiot voivat kukin omalla hankerahoitusosuudellaan varustaa opetus- ja välituntitiloja opiskelupäivän aikaista liikkumista tukeviksi yhteistyössä opiskelijakunnan kanssa. Tähän mennessä tiloihin on hankittu opiskelijoiden toivomina mm. kuntopyöriä, jumppapalloja, istumatyynyjä, pingispöytiä, pöytäfutiksia ja erilaisia palloiluvälineitä. Opettajille on pidetty koulutuksia.

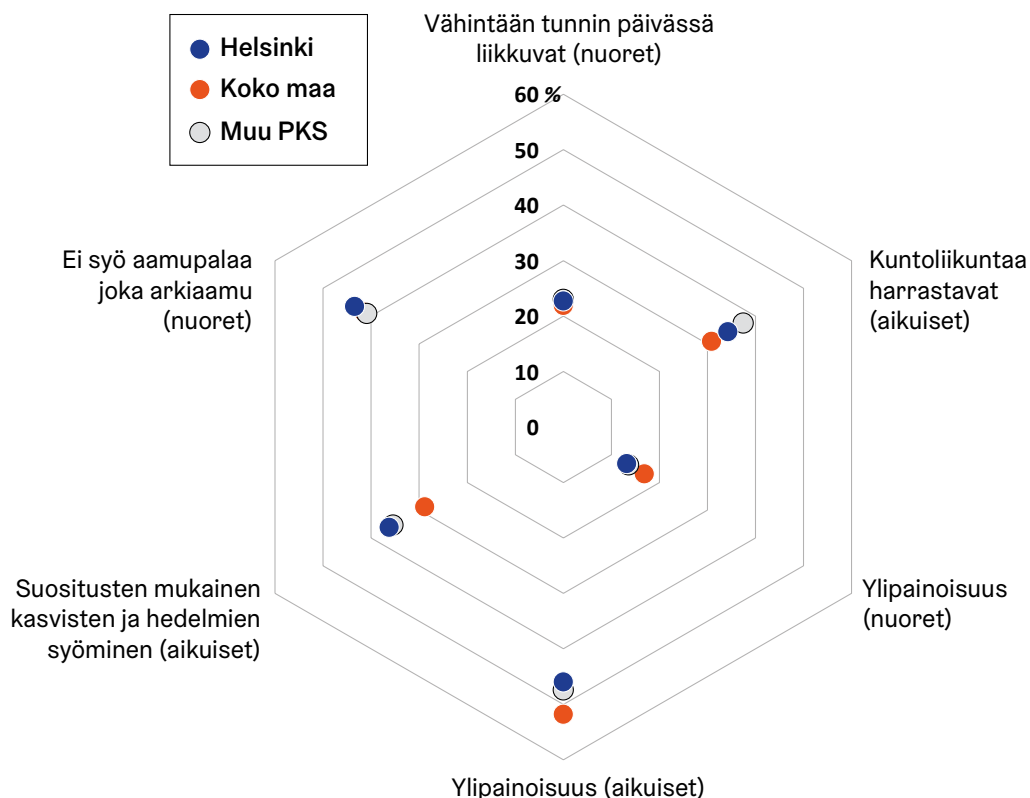
Kuvio 6. Nuoret, jotka kokevat toimeentulon erittäin hyväksi, liikkuvat useammin vähintään tunnin päivässä

Kuvio 7. Koetun toimeentulon hankaluus harventaa aikuisväestön ja ikääntyneiden liikkumiskertoja

Kuvio 8. Helsingiläisten nuorten ja aikuisten elintavat paremmalla mallilla kuin koko maassa, mutta heikommalla kuin muualla PK-seudulla

Sosiaali- ja terveystoimen henkilökunnalle on järjestetty koulutusta lihavuuden Käypä hoito-suosituksista. Ikääntyvien ravitsemussuosituksista järjestetään verkkokoulutus syksyllä 2020 ja osaamisen tukena toimivat ruokailuoppaat päivitetään kotiruokaoppaasta. Ikääntyvien ravitsemushoitopolun ja sen prosessien parantamista on jatkettu.

Lasten ja nuorten ylipainoisuus 2020

Lasten ja nuorten painoindeksi (ISO-BMI), neuvolassa/kouluterveydenhuollossa mitattu tieto

4-vuotiaat

14,2 %

1,3 %-yks. enemmän kuin vuonna 2019

1. luokka

16,4 %

0,5 %-yks. enemmän kuin vuonna 2019

5. luokka

19,5 %

0,2 %-yks. vähemmän kuin vuonna 2019

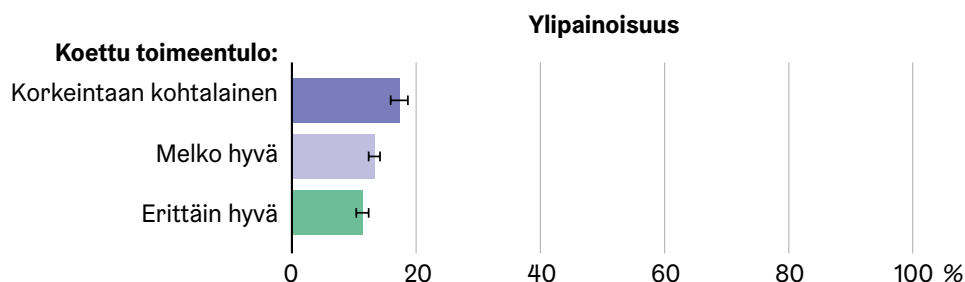
8. luokka

20,7 %

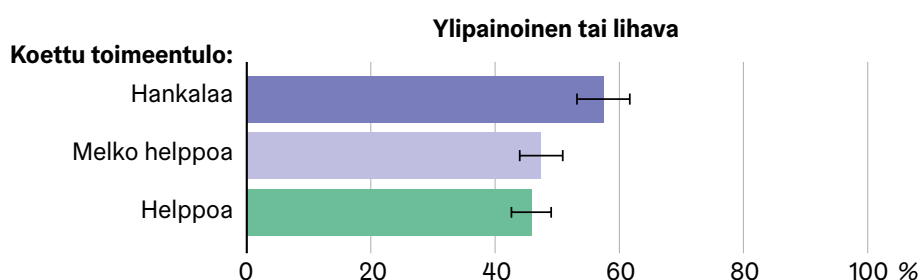
0,9 %-yks. vähemmän kuin vuonna 2019

Kuvio 9. Itseraportoitua ylipainoisuutta esiintyy enemmän nuorilla, jotka kokevat perheen toimeentulon korkeintaan kohtalaiseksi

Kuvio 10. Itseraportoitua ylipainoisuutta tai lihavuutta esiintyy enemmän yli 20-vuotiailla, jotka kokevat toimeentulonsa hankalaksi

Jos painoindeksi on laskettu itse ilmoitetun pituuden ja painon perusteella, lihavien ja ylipainoisten osuus on merkittävästi pienempi kuin silloin, kun painoindeksi lasketaan terveydenhuollon ammattilaisen tekemien mittausten perusteella. Ihmisillä on taipumus aliarvioida painonsa ja yliarvioida pituutensa.

Ylipainon raja määriteltä on iän ja sukupuolen mukaan: 18 vuotta täyttäneillä raja on 25 kg/ m² ja nuoremmilla ikäryhmillä pienempi.

Neuvokas perhe -toimintamallia perheiden terveellisten elintapojen tukemiseen on kehitetty. Materiaalia käytetään säännöllisesti lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa – prosessi jatkuu lapsen siirtyessä neuvolaiästä kouluikänsä. Ohjelma nivoutuu osittain Sutjakka stadi- ja Liikkuva koulutoimintaan. Aihepiiri on esillä myös neuvolan ja kouluterveydenhuollon lääkärintarkastuksissa.

Sähköinen tai paperinen Neuvokas perhe -kortti toimii ammattilaisen työvälineenä perheiden elintapojen puheeksi ottamisessa vahvuus- ja voimavarakeskeisesti. Kortin tavoitteena on saada perhe pohtimaan omia arjen valintojaan. Ammattilainen auttaa perhettä löytämään kortin avulla perheen vahvuudet ja perhe saa tukea ja lisätietoa kortin perusteella nousseisiin ajatuksiin.

Huolenaiheita

Edelleen iso osa kaupunkilaisista liikkuu liian vähän ja istuu liian paljon. Nyt aloitettu laaja valtuustokauden liikkumisohjelma, joka erityisesti tuo arkiliikkumisen merkityksen osaksi kaupunkilaisten arkea, on tulevaisuudessakin yksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tärkeistä kaupunkiyhteisistä toimenpiteistä.

Ylipainoisuus on merkittävä kansanterveyshaaste. Lasten, nuorten ja työikäisten paino on käytössä olevan tilastotiedon perusteella nousussa. Ylipaino on yksi riskitekijä erilaisten kansanterveystautien taustalla. Lapset liikkuvat edelleen liian vähän ja alueelliset erot liikkumisessa ovat lisääntyneet.

Elintapoihin liittyvät toimenpiteet ovat osittain keskeytyneet keväällä koronan vuoksi. Tästä syystä painonhallintaan, suun terveydenhuoltoon, koulujen ruokaraatitoimintaan tai neuvola päiväkodissa-toimintamalliin liittyvät työt ovat pääosin keskeytyneet. Valtuustokauden aikana on kuitenkin luotu pohjaa ja kokeiltu hyviä käytäntöjä, joiden implementointia ja arviointia voidaan jatkaa edelleen.

Helsinkiäisten ikävakioitu sairastavuusindeksi oli 87 pistettä vuonna 2019, mikä on 13 pistettä alhaisempi kuin koko maan arvo (100 pistettä). Helsinkiäisten sairastavuusindeksi on pysynyt pitkään koko maan arvoa pienempänä. Indeksia ei voi kuitenkaan tarkastella aikasarjana, koska se kuvaa tilannetta suhteessa koko maan tasoon tietyssä vuotena. Sairastavuusindeksin kolmesta osaindeksistä helsinkiäisten ikävakioitu kuolleisuus on suurin piirtein samalla tasolla kuin koko maassa, mutta työkyvyttömyyseläkkeellä olo tai lääkekorvauksien saanti on huomattavasti harvinaisempaa Helsingissä kuin koko maassa keskimäärin. Helsinkiäisten ikävakioitu kansantauti-indeksi oli 80 vuonna 2019, mikä on 20 pistettä alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin. Kansantauti-indeksi kuvaa lääkekorvausoikeuksien yleisyyden perusteella seitsemän taudin (diabetes, psykoosi, sydämen vajaatoiminta, nivelreuma, astma, verenpainetauti ja sepelvaltimotauti) esiintyvyyttä alueella suhteessa koko maan väestön keskiarvoon. Ainoastaan psykoosien esiintyvyys helsinkiäisten keskuudessa on koko väestön tasolla, mutta muut kuusi kansantautia ovat selvästi harvinaisempia kuin koko maassa. **Vaikka helsinkiäisten tilanne molemmissa indekseissä on koko maata parempi, esiintyy Helsingissä selkeitä eroja sairastavuudessa ja kansantautien esiintyvyydessä peruspiirien välillä.**

Sairastavuusindeksi (2019)

87

Ero peruspiirien välillä, pistettä

82

vaihteluväli peruspiirien välillä 55–137

Kansantauti-indeksi (2019)

80

Ero peruspiirien välillä, pistettä

60

vaihteluväli peruspiirien välillä 55–115

Helsinkiäiset ovat terveempiä kuin suomalaiset keskimäärin, mutta Helsingin alueiden välillä on suuria eroja.

7 Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Lasten ja nuorten eriarvoistumista vähentävät erityisesti laadukas opetus ja varhaiskasvatus sekä turvalliset ja terveelliset oppimisympäristöt. Helsingin päämääränä on, että jokaisella lapsella on harrastus, yksinäisyys ja koulukiusaaminen vähenevät sekä mielen hyvinvointi kohentuu. Lisäksi halutaan, että lapset ja nuoret voivat osallistua, tuntea yhteenkuuluvuutta, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Vastuullinen aikuinen, yhteisö, johon kuulla ja mielekästä tekemistä tulisi löytyä jokaisen lapsen ja nuoren kehityspolun kaikissa vaiheissa.

Valtuustokauden aikana on vaikutettu alueellisen eriytymisen vähentymiseen, yksinäisyyden kokemusten vähenemiseen, harrastamisen sekä sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymiseen sekä koulukiusaamisen ja poissaolojen vähenemiseen. Tilastotietojen valossa lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemukset, mielen hyvinvoinnin haasteet ja koulu-uupumus ovat kuitenkin lisääntyneet valtuustokauden aikana. Tilanteeseen on jo puututtu monilla eri toimenpiteillä. Alueelliseen ja ylisukupolvisen syrjäytymiseen pystytään tehokkaimmin vaikuttamaan kehittämällä pienten lasten perheiden palveluita ja koulutuspalveluita.

Onnistumisia

Tutkimustiedon valossa on todettu, että lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvät haasteet ovat lisääntyneet. Valtuustokauden aikana on käynnistetty laaja kehittämiskokonaisuus tilanteen parantamiseksi.

Lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketjun kehittämistoimenpiteet on kuvattu ja toimeenpano aloitettu. On perustettu kaksi Mieppi:ä, matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupisteitä, jotka on tarkoitettu Helsingissä asuville aikuisille ja yli 13-vuotiaille nuorille. Vakansseja nuorisoaseman palveluihin on lisätty sekä käynnistetty palvelusetelitoimintaa lyhytterapiaan. Henkilöstön koulutusta näyttöön perustuvien mielenterveysinterventioiden (esim. KAT, IPC) käyttöön on lisätty. Voimaperheet -toimintamallin kokeilu alle kouluikäisten lasten perheille on aloitettu.

Mitä kuuluu? –mallia on kehitetty valtuustokauden aikana Pohjoisen polut-projektissa Latokartano-Malmi-Pukinmäki varhaiskasvatusalueella. Mallin tarkoituksena on kannustaa ammattilaisia välittämään yli vastuurajojen: tunnistaa mahdollisia riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä, rohkaista varhaiskasvatuksen ammattilaisia ottamaan huoli puheeksi vanhempien kanssa, tunnistaa perheen tuen tarve ja ohjata perhettä tuen piiriin. Mitä kuuluu? –mallissa on keskitetty perhekeskuksen toimijoihin ja näiden tuen piiriin ohjaamiseen. Mitä kuuluu? –työkirja sisältää tietoa perhekeskuksen toimijoista ja tuen piiriin ohjaamisesta.

Reilu kolmannes helsinkiläinen on iältään 0–29-vuotias

alle 18-vuotiaita on

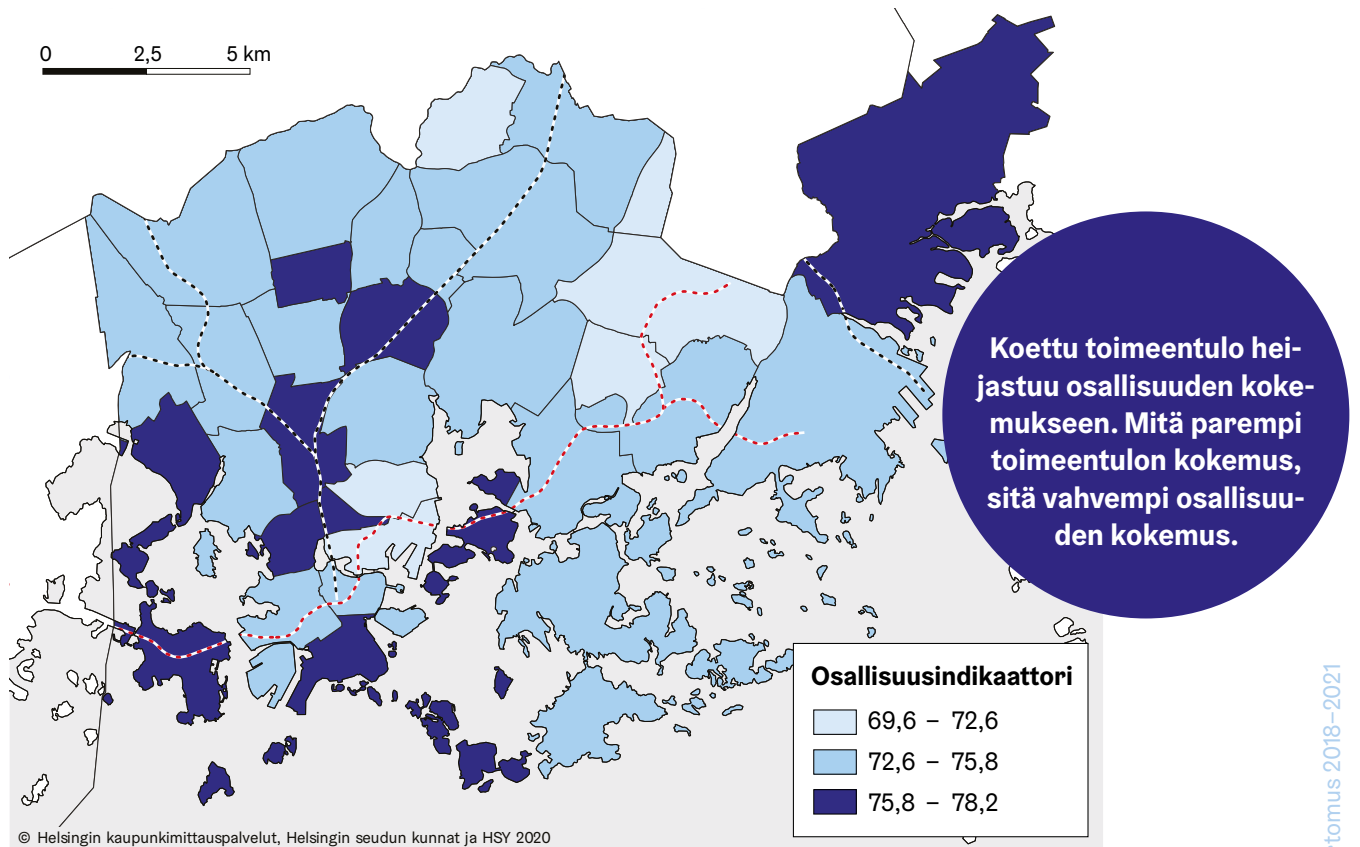
109 750

18–29-vuotiaita on

117 584

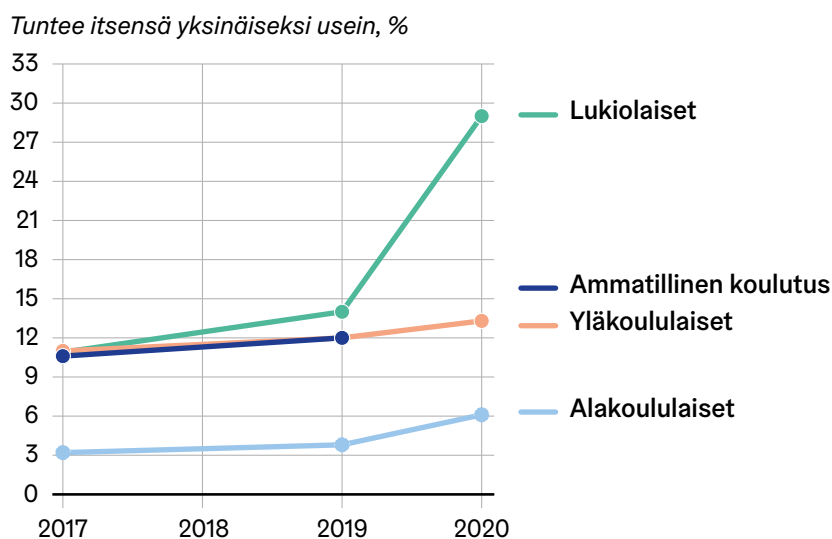
Mukana-ohjelman toimenpiteet ovat keskittyneet niille alueille, jossa sosioekonomisten indikaattoreiden valossa huono-osaisuutta kasaantuu, eli samoille alueille jonne kaupunkiudistusprojektit kohdentuvat. Valtuustokauden aikana on luotu uusia ja kehitetty olemassa olevia varhaisen vaiheen ennaltaehkäiseviä toimintatapoja ja palveluita, kuten huolen tunnistamisen ja asiakasohjauksen mallia varhaiskasvatuksessa, Perheen mukana -palvelua (Lapset SIB), kotivanhempien kielikoulutusta sekä malleja lukemisen lisäämiseksi ja koulujen ja kirjastojen yhteistyön tiivistämiseksi. Harrastusmahdollisuuksia on lisätty ja harrastusverkostoja on kehitetty sekä opintoihin kiinnittymistä edistäviä toimintatapoja ja toimeenpanon malleja oppilaitoksessa on kartoitettu ja analysoitu. Ammatilliseen koulutukseen on kehitetty tekoälyä ja data-analytiikkaa hyödyntävää AI-HOKS-työkalua opintojen seurantaan ja niihin kiinnittymisen tueksi.

Kuvio 11. Nuorten kokema osallisuus on vahvaa, silti alueellisia eroja havaittavissa

Osallisuusindikaattori (Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS), muodostuu kymmenestä väittämästä, jotka mittaavat uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin, sosiaalista vuorovaikutusta sekä merkityksellisyyden kokemusta. Osallinen nuori kokee, että voi vaikuttaa oman elämänsä kuluun ja yhteisiin asioihin pääsee osalliseksi yhteisestä hyvästä. Osallinen nuori uskoo myös mahdollisuuksiensa olemassaoloon. Indikaattorin väittämät pisteytetään, summataan ja laskukaavan avulla muodostetaan jatkumo, jonka toinen ääripää (arvo 0) edustaa osattomuutta ja toinen ääripää (arvo 100) osallisuutta.

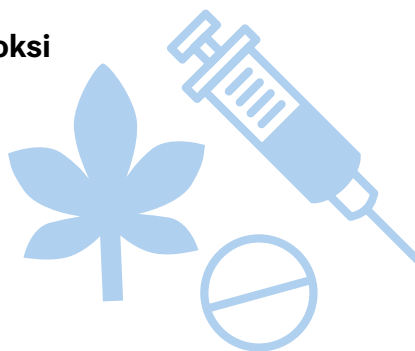
Kuvio 12. Lasten ja nuorten yksinäisyys on yleistynyt

Nuoren omien päihde- ja mielenterveyssyiden vuoksi tehdyt lastensuojeluilmoitukset 2019

1160

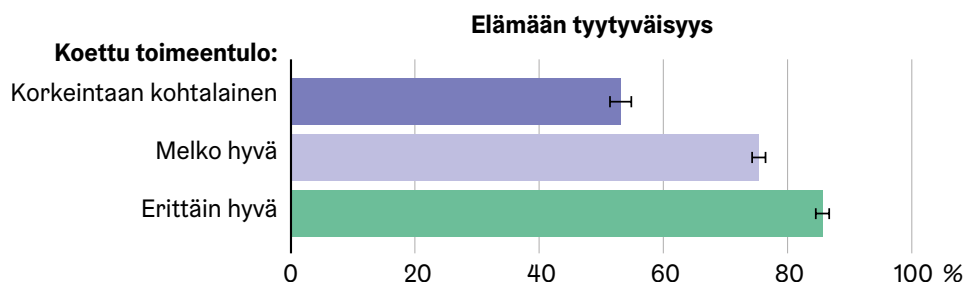
ilmoitusta
13–17-vuotiaista

Valtuustokauden aikana opiskeluhoollon suunnitelmat on laadittu ja päivitetty. Poissaoloihin puuttumisen malli on jalkautettu kaikkiin kouluihin ja oppilaitoksiin ja toimintamalli on vakioitu. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kanssa yhteistyössä on tehty matalan kynnyksen palvelumalli, jossa on kuvattu opiskeluhoollon toiminta oppijoiden mielenterveyden tukemisessa. Koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisyys ja turvallisuuden tarkastuksiin liittyvä ohjeistus on päivitetty koulujen ja oppilaitosten nykytilaan sopivaksi. Koulu- ja oppilaitosympäristöjen monialaisia tarkastuksia on tehty, mutta kaikkia ei ole toteutettu suunnitelman mukaisesti koronatilanteen vuoksi.

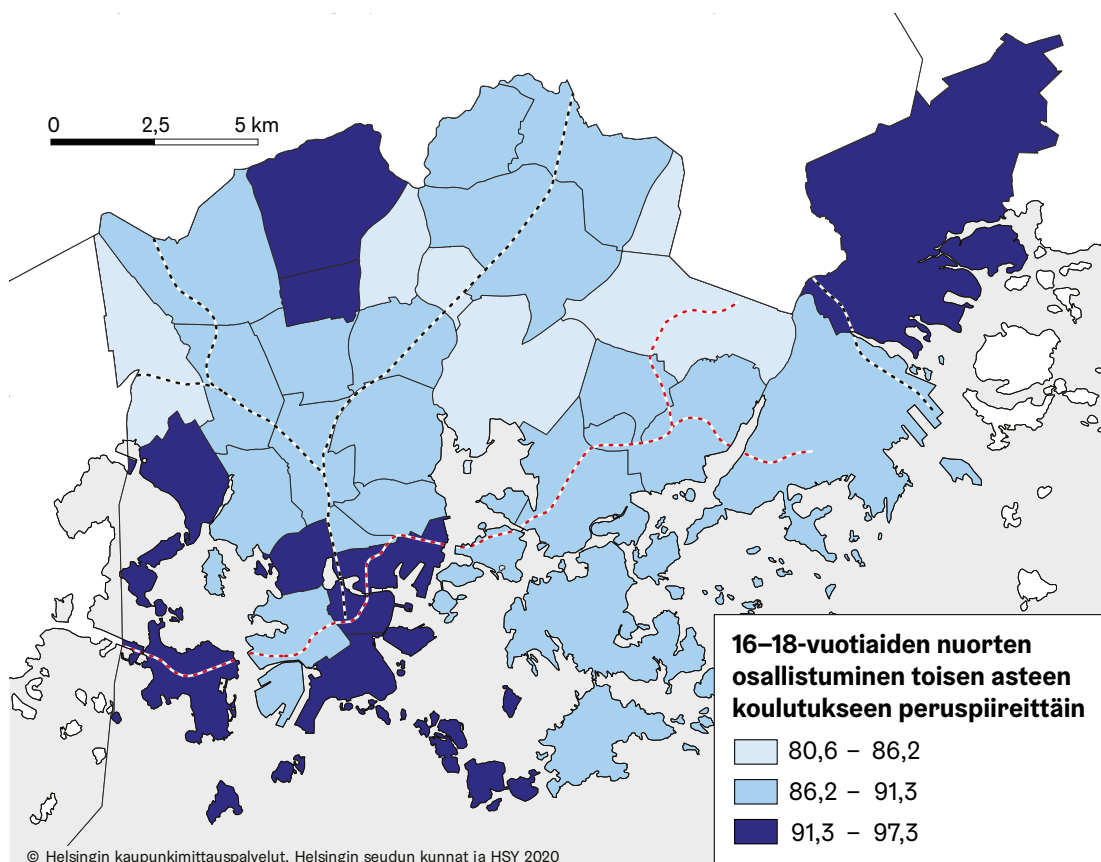
Kiusaamisen vastaisesta ohjelmasta on nostettu kiusaamisen ja väkivallan vastaisen työn kärjet ja edistetty niitä sekä perusopetuksessa että toisella asteella. Ohjelman lanseeraus viivästyi ja muutti muotoaan koronatilanteesta johtuen. Loppuvuodesta 2020 on valmistumassa Wilmaan lomake, jolla voi anonyymisti ilmoittaa kiusaamisesta.

Kuvio 13. Erittäin hyväksi toimeentulon kokevat nuoret ovat tyytyväisimpiä elämäänsä

Ammattilukio (lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistutkinto) on lisännyt suosiotaan. Helsingissä on kova kilpailu lukiopaikoista. Lukioiden keskiarvorajat ovat nousseet ja ammatillisen koulutuksen kiinnostavuus on laskenut. Kaikille löytyisi opiskelupaikka ammatillisesta koulutuksesta, mutta nuoret eivät aina ota saamaansa opiskelupaikkaa vastaan.

Kuvio 14. Peruspiirien väliset erot 16–18-vuotiaiden nuorten osallistumisessa toisen asteen koulutukseen on kaventunut (0,2 %-yks. vähemmän kuin vuonna 2017)

Peruspiirien välillä on suuriakin eroja koulutusmuotojen välillä; joissakin peruspiireissä lähes kaikki nuoret ovat lukiokoulutuksessa, kun taas osassa peruspiireissä ammatilliseen koulutukseen osallistuminen on lukiokoulutusta suositumpaa.

Alakoululaiset

Yläkoululaiset

3,8 %

0,6 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

Kokee
yksinäisyyttä

11,9 %

1,0 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2019

1,0 %

0,1 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

Kokee, että ei ole
yhtään hyvää kaveria

10,3 %

1,1 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

7,7 %

0,3 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

Kokee kiusaamista
viikottain

5,2 %

0,3 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

16,0 %

2,4 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

Kokenut
mielialaan liittyviä
ailahteluita edeltävän
2 viikon aikana

Kokenut kohtalaista
tai vaikeaa ahdistuneisuutta
edeltävän 2 viikon aikana

15,7 %

2,0 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

90,9 %

4,9 %-yks.
enemmän
kuin vuonna
2017

On jokin
viikoittainen
harrastus

90,7 %

0,7 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

Kokee harrastus-
paikkojen sijaitsevan
liian kaukana

17,9 %

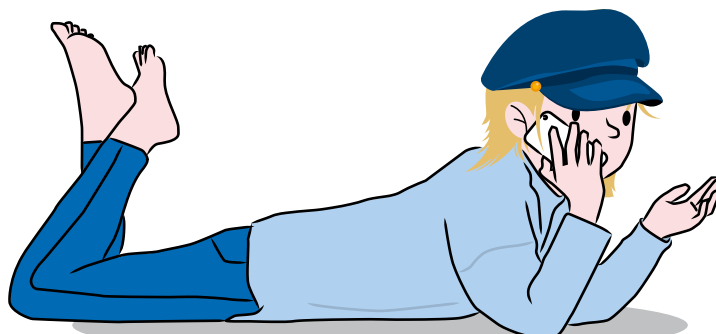
1,6 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

Kokee kiinnostavien
harrastuksien olevan
liian kalliita

18,9 %

3,9 %-yks.
vähemmän
kuin vuonna
2017

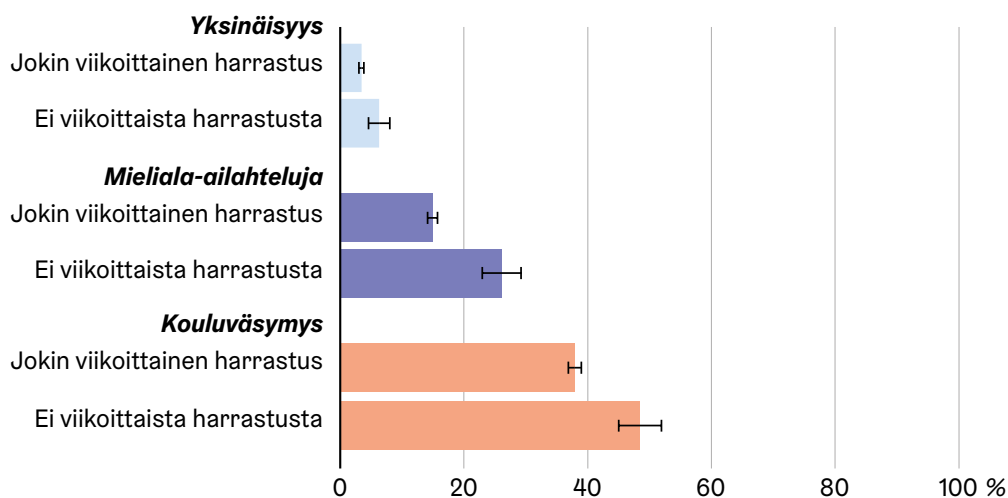

Keskiviikon harrastusaika on yleisesti käytössä suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa. Alueellisissa kokeiluissa on tarjottu matalan kynnyksen maksuttomia harrastusmahdollisuuksia, harrastuksia kohdistetusti harrastamattomille sekä luotu paikallisia verkostoja ja harrastustoiminnan mahdollistamiseksi. Keväällä 2020 koulujen kerhotoiminta oli vähäistä koronatilanteesta johtuen, mutta elokuussa toiminta on käynnistynyt uudestaan. Uusia kerhotoiminnan järjestäjiä kartoitettiin keskitetysti toukokuussa 2020 ja kouluilla on lisääntynyt ulkopuolisen kerhotoiminnan järjestäminen.

Harrastuspassi 7.–9.luokkalaisille otettiin Helsingissä käyttöön kehitystyön jälkeen elokuussa 2020. Mobiilisovellus on saatavilla suomen-, ruotsin- ja englanninkielisinä versioina sovelluskaupoista. Sovelluksesta löytyy Helsingin kaupungin tarjoamat harrastukset sekä järjestöjen, yhdistysten ja yritysten tuottamaa harrastustarjontaa. Sovellus jalkautettiin nuorille yhteistyössä yläkoulujen kanssa syksyn 2020 aikana. Syksyn 2020 aikana kaikissa yläkouluissa opettajat kävivät Harrastuspassin läpi yläkoululaisten kanssa oppitunnin aikana. Lanseerauksen yhteydessä Harrastuspassista viestittiin koulujen ja huoltajien lisäksi laajasti eri medioille, sidosryhmille ja kaikille Suomen kunnille sekä Helsingin kaupungin omalle henkilöstölle ja luottamusjohdolle. Helsingin kaupunki jakaa Harrastuspassin käyttöönottaville kunnille kaikki tuotetut materiaalit maksutta.

Harrastuspassia
on ladattu
2 097
kertaa

Kuvio 15. Lasten viikoittaisen harrastuksen puute lisää yksinäisyyttä, mieliala-ailahteluja ja kouluväsymystä

Peruspiirien välinen erotus lasten viikoittaisissa harrastuksissa*

14,1 %-yks.

8,6 %-yks.
vähemmän kuin
vuonna 2017

*Harrastusta mitattiin vuonna 2017 seuraavalla tavalla "Kuinka usein teet seuraavia asioita koulupäivän jälkeen? Vietän aikaa jonkin harrastuksen parissa" ja vuonna 2019 "Kuinka usein harrastat jotain?". Tarkastelussa on ne vastaukset, jotka harrastavat jotain vähintään yhtenä päivänä viikossa.

Peruspiirien välinen erotus nuorten viikoittaisissa harrastuksissa*

13,9 %-yks.

2,7 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2017

*Harrastus=harrastaa ainakin jotain seuraavista kerran viikossa: liikunta tai urheilu, laulaminen, soittaminen tai säveltäminen, näytteleminen, sirkus tai tanssi, piirtäminen, maalaaminen, valokuvaaminen, kirjojen luku, runojen tai kertomuksien kirjoittaminen, käsi- tai puutöiden teko, askartelu, koneiden tai laitteiden rakennus ja korjaaminen, seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan osallistuminen sekä animaatioiden, videoiden tai elokuvien tekeminen.

Huolenaiheita

Kaupunkistrategian mukaan jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus harrastukseen. Valtuustokauden aikana lasten ja nuorten mahdollisuuksia harrastamiseen on kehitetty useassa hankkeessa sekä toimialoilla. Kaupunkiyhteisessä tehtävässä on kuitenkin vielä haasteita ja vuodelle 2021 kaupungin yhteiseksi tavoitteeksi on nostettu ”*Lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuuksia parannetaan ja lisätään tietoisuutta oman alueen vapaa-ajan toiminnoista.*” Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia kehitetään systemaattisesti, jotta harrastaminen on mahdollista asuinalueesta riippumatta. Helsingin alueiden välillä on eroja lasten mahdollisuuksissa harrastaa ja erojen kaventaminen on oleellinen osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Valtuustokauden aikana ei saatu kehitettyä ”harrastamisen Helsingin mallia”, joten sitä työtä jatketaan hallitusohjelman kirjausten suuntaisesti peruskoulu- ja toimenpiteissä kiinnitetään erityishuomiota varhaisiänikäisten harrastustarjonnan kehittämiseen. Lisäksi yhdenmukaistetaan kaupunkitasoista koordinoitua sekä palvelutuotannon tapoja.

Ohjattuja, omatoimisia ja maksuttomia harrastusmahdollisuuksia nivotaan koulupäivän yhteyteen nykyistä paremmin yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa koko kaupungin tasolla. Liikkumisohjelman ja Mukana -ohjelman tavoitteita koulupäivän yhteyteen nivoutuista harrastuksista ja harrastuspassista huomioidaan toimenpiteissä. Toimialoilla kehitetään uusia palveluohjauksen tapoja ja varmistetaan, että kaikilla lapsilla, nuorilla ja lapsiperheillä on tieto harrastamisen eri mahdollisuuksista asuinalueesta riippumatta. Kaupungin tilojen käyttöä lasten ja nuorten harrastustoimintaan edistetään.

8. Ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistaminen

Helsingissä asuu noin 112 000 ikääntynyttä eli 65 vuotta täyttäneitä. Helsingin tavoitteena on olla maailman toimivin kaupunki, jossa jokainen ikääntynyt voi elää hyvää arkea, heillä on mahdollisuus harrastaa ja liikkua tai viettää aikaa toisten ikäihmisten kanssa sekä kokea itsensä turvalliseksi. Valtuustokauden aikana on vaikutettu useilla toimenpiteillä ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vahvistumiseen. Lisäksi on panostettu palveluista tiedottamiseen ja digitaalisten palvelujen käyttöön. Pyrkimyksenä on tehdä Helsingistä nykyistä muistiystävällisempi kaupunki.

Painopisteen kokonaisuus on valtuustokauden aikana kulkenut nimellä ”Stadin Ikäohjelma”. Toteutuksessa on ollut toimialojen perustyn lisäksi erillinen projektiryhmä, joka on työskennellyt aktiivisesti vanhusneuvoston kanssa. Koronapandemia on vaikuttanut oleellisesti ikääntyneiden hyvinvointiin. Iso osa hyvinvointisuunnitelman toimenpiteistä ei ole edennyt suunnitellusti. Toisaalta koronapandemian myötä on kehitetty myös uusia palvelumuotoja ikääntyneille.

Onnistumisia

Vapaaehtoistoiminnassa palvelujen saavutettavuutta on parannettu monipuolistamalla viestintää. Syksyllä 2020 julkaistiin [verkkosivusto](#), joka kokoaa kaikkien Helsingin kaupungin toimialojen vapaaehtoistoiminnan helposti löydettäväksi ja madaltaa kynnystä vapaaehtoistointaan hakeutumiseen.

Korona-ajan avuksi käynnistetty Helsinki-apu oli yhteistyö Helsingin kaupungin, seurakuntien, järjestöjen, yritysten sekä vapaaehtoisten kesken maaliskuun aikana. Vapaaehtoisia toimi Helsinki-avussa kyseisenä ajanjaksona n.600 ja heidän tehtäviä olivat mm. kauppa-asioinnit, apteekkiasioinnit ja akuuttikassien pakkaaminen sekä kotiin kuljettaminen. Kesällä kirjasto toteutti riskiryhmille suunnatun Kesälukemista kotiovelle-kampanjan yhteistyössä Helsinki-avun kanssa. Etelä-Suomen AVI:n tukema Ikäystävällisempi kirjasto-kehittämishanke alkoi, ja tämän myötä kirjasto suunnittelee mm. etäpalvelukokeiluita yhteistyössä palvelukeskusten kanssa.

Ikääntyneille suunnattua viestintää on kehitetty ja tehostettu koko valtuustokauden ajan. Koronapandemian vuoksi viestintää on lisätty runsaasti. [Sähköinen huoli-ilmoitus](#) on löytänyt paikkansa ja koronapandemian aikana huoli-ilmoitukset moninkertaistuivat. Helsinki-infon puhelinvälittelyyn tulee päivittäin soittoja ikääntyneiltä. Jalkautuvan neuvonnan hanke avasi Helsinki-infon uudet palvelupisteet elokuussa 2020. Palvelupisteissä tehdään yhteistyötä muiden toimialojen neuvontapalveluiden ja järjestöjen kanssa. Tämä helpottaa ikääntyneiden tiedonsaantia kaupungin palveluista. Koronaepidemia viivästytti palvelupisteiden avaamista ja on vaikuttanut palvelun käynnistymiseen, mutta monet asiakkaat ovat löytäneet uudet palvelupisteet koronasta huolimatta.

Oodin palvelupisteen käyttö digitaalisten palveluiden käytön opastuksessa on vakiintunut. Yhteistyö [Seniори-infon](#) ja [Helsinki-infon](#) välillä on parantunut. Kaikki Helsinki-infon materiaali (nettisivut, printit, mainokset) ovat selkosuomea ja ilmeeltään selkeitä.

Helsingin kaupunki tarjoaa kaupunkilaisille pääsyn verkkoon ja digitaalisiin palveluihin yli 150 toimipaikassa, kuten kirjastoissa, palvelukeskuksissa, asukastaloissa, nuorisotaloilla ja työväenopiston tiloissa. Näissä paikoissa on myös avoin ja maksuton Helsinki WLAN-verkko käytössä asiakkaiden omille laitteille.

Digitaitojen oppimista varten on Helsinki-kanavalle julkaistu videomateriaalia sekä digituki.hel.fi-sivustolle koottu digitaitojen oppimiseen auttava verkkomateriaalipankki. Ikääntyneiden digitaitojen oppimista on tuettu yhteistyössä Enter ry:n ja Helsinki Mission sekä Vanhustyön keskusliiton kanssa. Myös etädigituki-palvelun avaaminen huhtikuussa auttoi liikuntaesteisten ja koronan riskiryhmien pääsyä digituen piiriin.

Stadin ikäohjelman projektiryhmä: Helsinki Apu -puhelin oli monille yksinäisille ikääntyneille tärkeä apu tarpeellisten palvelujen saamisessa ja syrjäytymisen sekä yksinäisyyden estämisessä. Pitää käynnistää uudestaan ja 24/7.

Digitukea saa
130
toimipaikasta viikoittain

On koulutettu
300
digi-neuvojaa

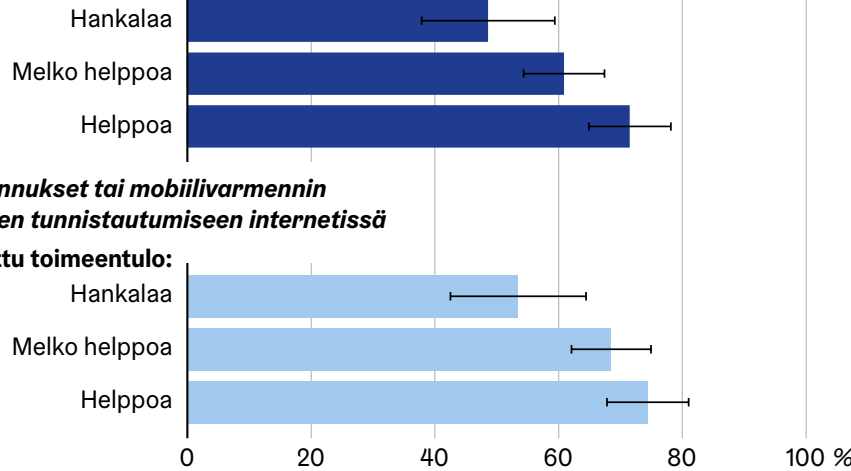
Helsingin sosiaalisen raportoinnin mukaan yhteiskunnan digitalisoituminen on yksi globaaleista megatrendeistä, jossa julkisia ja yksityisiä palveluja sähköistetään yhä kiihtyvään tahtiin. Jotta kansalaiset voivat pysyä osallisina yhteiskunnassa, osaavat toimia siinä ja pärjäävät muuttuvassa ympäristössä, on digitaaloista itse asiassa tullut uusi kansalais-taito. Samalla digitaidottomuus on noussut tunnistetuksi ongelmaksi ja nyt puhutaankin uudesta ilmiöstä, ”digisyrjäytymisestä”. Se merkitsee sitä, että kansalaiset, joilla ei ole digitaitoja eikä digivälineitä käytössä, ovat vaarassa syrjäytyä osallisuudesta. Erityisesti ikääntyneet nähdään kansalaisryhmänä, jossa digisyrjäytymistä ilmenee.

Ikääntyneillä Helsingissä on kodissaan yleisemmin internetyhteys kuin muualla Suomessa asuvilla ikääntyneillä. Silti internetin käytön mahdollisuuksissa on nähtävissä ero koetun toimeentulon mukaan. Toimeentulonsa helpoksi kokevilla ikääntyneillä on paremmat mahdollisuudet internetin käyttöön kuin heikommin taloudellisesti toimeentulevilla. Ikääntyneet kokevat enemmän myös haasteita sujuvassa digitaalisten julkisten palveluiden käytössä kuin muut ikäryhmät Helsingissä.

Kuvio 16. Toimeentulonsa helpoksi kokevilla ikääntyneillä on paremmat mahdollisuudet internetin käyttöön

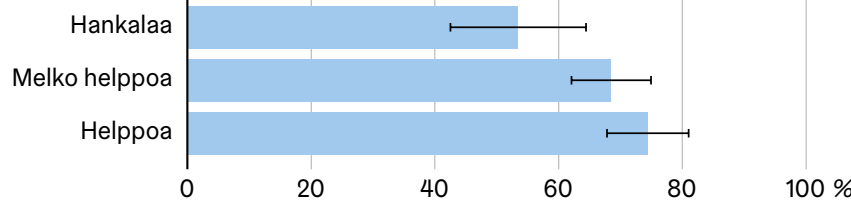
Internet käytössä kotona, työpaikalla, kirjastossa tai muualla

Koettu toimeentulo:

Pankkitunnukset tai mobiilivarmennin sähköiseen tunnistautumiseen internetissä

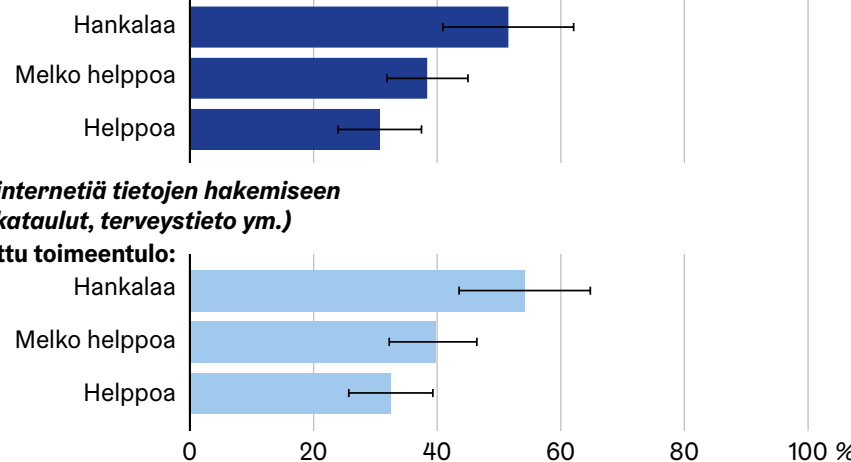
Koettu toimeentulo:

Kuvio 17. Toimeentulonsa hankalaksi kokevat ikääntyneet käyttävät internetiä harvemmin tiedonhakuun ja sähköiseen asiointiin

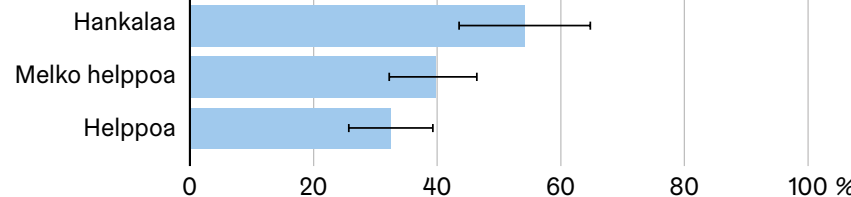
Ei käytä internetiä sähköiseen asiointiin (esim. verkkopankki, Kela, verotoimisto, lippupalvelu, kunnan palvelut ym.)

Koettu toimeentulo:

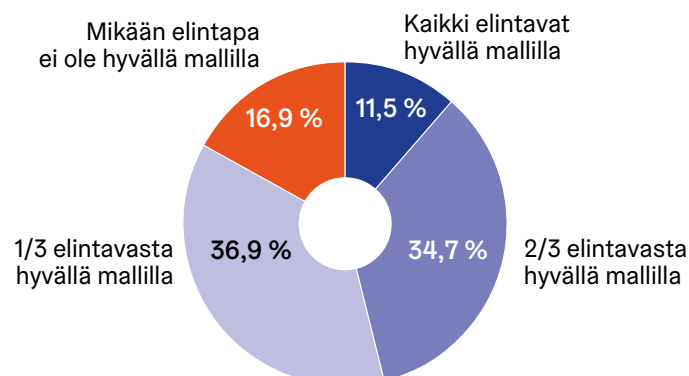

Ei käytä internetiä tietojen hakemiseen (esim. aikataulut, terveystieto ym.)

Koettu toimeentulo:

Kuvio 18. Ikääntyneiden elintavoissa on petrattavaa

Tarkastelussa suosituksien mukaan kasviksia ja hedelmiä syövät, kevyttä liikumista tai kuntoliikuntaa useita kertoja viikossa harrastavat ja aina tarpeeksi nukkuvat.

Stadin Ikäohjelman projektiryhmä:
”Kaupungin palveluiden välistä yhteistyötä on saatu edistettyä pienin askelin ja konkreettisin toimenpitein. Kaikkiin haasteisiin ei ole mahdollista vastata kerralla, mutta pienetkin saavutukset vievät eteenpäin!”

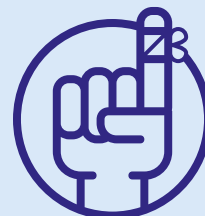
Tänään kotona -ryhmissä kulttuurialan ammattilaiset järjestävät kulttuurisisältöistä vuorovaikutteista ryhmätoimintaa etälaitteiden välityksellä sosiaali- ja terveystoimialan kotihoidon asiakkaille. Etälaitteita on tällä hetkellä käytössä noin tuhannella helsinkiläisellä kotihoidon asiakkaalla. Palvelua on kehitetty Kulttuurin edistämispalveluiden koordinoimana yhdessä sisällöntuottajien, SOTEn sairaala- kuntoutus- ja hoivapalveluiden (SKH) ja Palvelukeskus Helsingin edustajien kanssa.

Työntekijöille on tehty ja viety käytäntöön toimintaohjeita ikääntyneiden henkilöiden mielenterveyden ja päihteisiin liittyvien riskitekijöiden tunnistamiseen (RET-toimintamalli).

Helsingin tavoitteena on olla ikäystävällinen ja muistiystävällinen Helsinki. Työssä luodaan parempia edellytyksiä muistisairaille elää ihmisarvoista ja yhdenvertaista elämää omassa kaupungissa, jossa esimerkiksi palvelukeskukset tarjoavat iäkkäille asukkaille lähipalveluja. Myös erilainen kaupunginosa- ja asuinaluetoiminta ovat merkityksellisiä, kuten naapurustopiiritoiminta. Koronapandemia on tuonut haasteita nyt tähän työhön. Ennen pandemiaa julkaistiin ja otettiin käyttöön muistiystävällisen toiminnan käsikirja, jonka myötä toimitaan muistiystävällisesti kaikissa ikääntyneiden palveluissa.

Kaupunkitasoista digituen kehittämistä ja koordinoitua on parannettu perustamalla digiosaamisen vahvistamisen projektiryhmän alaisuuteen omat alatyöryhmät kotidigitukea, viestintää, etädigitukea ja tutkimusta varten. Kotiin tarjottavaa digitukea on kokeiltu liittämällä etädigituen tukipyynnöjä Helsinki Mission kotiin suuntautuvaan keikka-apupalveluun. Uudistettu Diginuovonta-sivusto eli nykyisin digituki.hel.fi-sivusto on julkaistu saavutettavana sekä helppokäyttöisenä.

Ikääntyneiden palveluissa on seniorikeskuksissa tehty pandemian aikana varsinainen digiharppaus, joka on kohdentunut kotihoidon asiakkaisiin. Palvelukeskukset ovat tuottaneet valtavasti uutta sisältöä koteihin etälaitteen kautta, vaikka palvelukeskukset ja päivätoiminta ovat olleet kiinni. On tärkeää kuitenkin muistaa, että kaikki eivät siinä ole pysyneet mukana, eikä kaikilla ole siihen edellytyksiä, vaikka digitukea olisi saatavilla.

Helsingin Liikkuvat -verkosto on toteuttanut useita Opitaan yhdessä -tilaisuuksia. Vuonna 2020 on järjestetty kolme tilaisuutta aiheilla: ikääntyneiden köyhyys, Oma stadi-ikäntyneiden näkökulma sekä Digitaalisia liikunta- ja kulttuuripalveluita ikääntyneille.

Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelman 2016 (AM-ohjelma) mukaisesti vanhan, olemassa olevan asuntokannan houkuttelevuus säilytetään mm. laatu-tason nostamiselle mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi hisseillä on suuri merkitys asumismukavuuteen kaikkien asukasryhmien osalta. Helsinkiin on rakennettu kaupungin hissiprojektin ja kaupungin jälkiasennushissien rakentamisen ARA:n ja kaupungin myöntämän avustuksen turvin noin 1 000 jälkiasennushissiä vuosina 2000–2020. Hissittömiä porrashuoneita on Helsingissä vielä jäljellä noin 8 600, kun koko maan luku on noin 42 000. Ympäristöministeriö on aloittamassa osana Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmaa 2020–2022 hissihankkeen aktivointihankkeen vuodelle 2021, jonka avulla pyritään lisäämään jälkiasennushissien rakentamista koko maassa.

Helsingin uusi AM-ohjelma 2020 on hyväksytty marraskuussa 2020.

Itsestä huolehtimisesta vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus 75 vuotta täyttäneistä (ADL)

10,1 %

Arkitoimissa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus 75 vuotta täyttäneistä (IADL)

31,7 %

Internetiä sähköiseen asiointiin käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä

74,4 %

Apua riittämättömästi saaneiden osuus apua tarvitsevista 65 vuotta täyttäneistä

30 %

Elämänlaatunsa (WHOQOL-8) keskimäärin hyväksi tuntevien osuus, 65 vuotta täyttäneet

55 %

Aktiivisesti osallistuvien osuus 65 vuotta täyttäneistä

31,6 %

Terveytensä keskitasoisiksi ja sitä huonommaksi kokevien osuus, 65 vuotta täyttäneet

42 %

Muistinsa huonoksi kokevien osuus 65 vuotta täyttäneistä

5,1 %

Niiden osuus, jotka ovat tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin, 65 vuotta täyttäneet

86,6 %

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus 65 vuotta täyttäneistä

6,9 %

Internetiä sähköiseen asiointiin käyttävien osuus 75 vuotta täyttäneistä

61,4 %

Huolenaiheita

Koronapandemian rajoitukset ja sosiaalinen eristäytyminen on voinut lisätä yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja omatoimisuuden heikkenemistä sekä sairauksien kroonistumista.

Kaupungin neuvontaa ja erityisesti digitukea ja sähköistä asiointia on lisätty huomattavasti valtuustokauden aikana. Tästä huolimatta tulee huomioida niiden ikääntyneiden tarpeita, jolla ei ole mahdollisuutta käyttää digilaitteita. Digitalisatio ei saa olla ainoa ratkaisu ikääntyneille, koska aistit ja motoriikka heikkenevät. Henkilökohtainen apu kasvokkain tarvitaan monelle, jotta yksinäisyys ja syrjäytyminen eivät lisäänty.

Harva ikääntyneistä liikkuu terveytensä näkökulmasta riittävästi. Tähän liittyen esimerkiksi jälkihissien rakentaminen sekä ympäristön ja rakentamisen suunnittelu ikääntyneiden näkökulma huomioiden on ensiarvoisen tärkeää.

Vuoden 2021 talousarvioehdotukseen on nostettu kaupunkiyhteinen tavoite: *”Vahvistetaan ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä parantamalla mahdollisuuksia liikkumiseen ja liikkeelle lähtöön.”* Työn suunnittelussa on ollut mukana ikäihmisten ja soveltavan liikunnan alatyöryhmä, jossa myös vanhusneuvoston edustajat ovat mukana.

Liikkumista lisäämällä parannetaan ikääntyneiden fyysistä toimintakykyä, ennaltaehkäistään ja hoidetaan ikääntyneille tyypillisiä kansansairauksia, masennusta, muistiongelmia ja kaatumisia. Liikkuminen edistää lisäksi mielen hyvinvointia ja elämänlaatua luomalla sosiaalisia suhteita, vahvistamalla kokemusta pysyvyydestä ja toimijuudesta sekä mahdollistamalla ikääntyneiden osallistumisen merkitykselliseen tekemiseen. Ikääntyneiden liikkumista mahdollistetaan tehokaimmin huomioimalla liikkuminen kaikessa kaupungin toiminnassa: kehittämällä jalankulun ja pyöräilyn olosuhteita, vahvistamalla liikkumisen tukea sosiaali- ja terveyspalveluissa, lisäämällä ikääntyneitä kiinnostavaa kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa sekä kehittämällä ikääntyneille suunnattua viestintää ja digitaalisia etäpalveluita. Kaupunki toimii asukaslähtöisesti yhteistyössä kansalaisjärjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa. Kaikilla toimialoilla on konkreettiset toimenpiteet asian edistämiseksi.

9 Mielen hyvinvoinnin ja päihteettömyyden edistäminen

Kestävä yhteiskunta rakentuu kaupunkilaisten hyvän terveyden lisäksi hyvälle mielen-terveydelle, jota tuetaan kaikissa arjen ympäristöissä ja kaikilla toimialoilla. Mielen hyvinvointia edistetään vaikuttamalla esimerkiksi sosiaaliin taustatekijöihin; vahvistamalla hyvinvointia yhteisöissä kouluissa ja työpaikoilla, kehittämällä kulttuuripalveluita, vähentämällä yksinäisyyden kokemuksia, tukemalla vanhemmuutta sekä takaamalla harrastus- ja liikkumismahdollisuuksia. Helsinkiläisillä esiintyi mielen hyvinvoinnin haasteita keskimäärin enemmän kuin muualla maassa jo ennen koronapandemiaa. Koronapandemian aiheuttaman sosiaalisen eristäytymisen sekä monien ennaltaehkäisevien palvelujen katkosten mahdolliset vaikutukset mielen hyvinvointiin näkyvät tulevina vuosina. Lasten ja nuorten ehkäiseviä mielenterveyspalveluja on kuitenkin parannettu huomattavasti edellisen vuoden ajan.

Päihdehaitat näkyvät helsinkiläisten syrjäytymisessä, yksinäisyydessä, köyhyydessä ja muussa huono-osaisuudessa. Liian usein päihteet kärjistyvät jo ennestään heikossa asemassa olevien elämäntilanteita. Suomalaisten alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt koronaepidemian aikana. Myös 28 prosenttia helsinkiläisistä kertoi käyttäneensä aiempaa vähemmän alkoholia koronapandemian seurauksena, kun puolestaan seitsemän prosenttia oli lisännyt alkoholin kulutusta. Kuitenkin samat väestöryhmät Suomessa eli alle 35-vuotiaat, talousvaikeuksia kokevat ja HUS-alueella asuvat ovat sekä **vähentäneet** että **lisänneet** alkoholinkäyttöään. Kyseiset väestöryhmät ovat osin samoja ryhmiä, joihin myös alkoholin ongelmakäyttö kasautuu. Tämä voi näkyä palveluntarpeen lisääntymisenä tulevaisuudessa.

Ehkäisevä päihdetyö on tehokas tapa puuttua ennaltaehkäisevästi terveys- ja hyvinvointieroihin. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena Helsingissä on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja. Lisäksi halutaan edistää savuttomien ja nikotiinittomien arkiympäristöjen syntymistä.

Onnistumisia

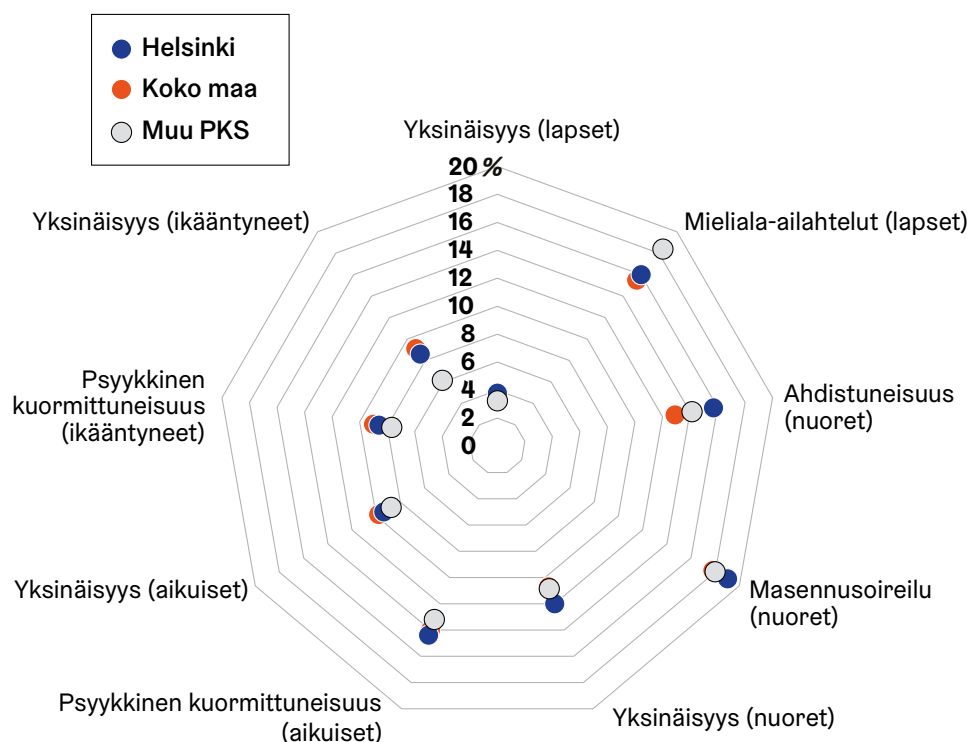
Ehkäisevän päihdetyön rakenteita on vahvistettu valtuustokauden aikana. Kaupunginhallitus toimii vastaavana toimielimenä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä johtaa, seuraa ja arvioi ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään laajasti osana palveluja ja vuonna 2020 käynnistyi monitoimijainen ehkäisevän päihdetyön verkosto. Verkostossa on useita järjestöjä ja viranomaistahoja kaupungin toimijoiden lisäksi. Verkostossa on aloitettu käytössä olevien toimintamallien ja menetelmien kartoittaminen ja yliopistoyhteistyö on käynnistynyt. Toimet tähtäävät vahvaan tietopohjaan ja vaikuttavaan toimintaan.

Pakka-toimintamallia on toteutettu Helsingissä sekä yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

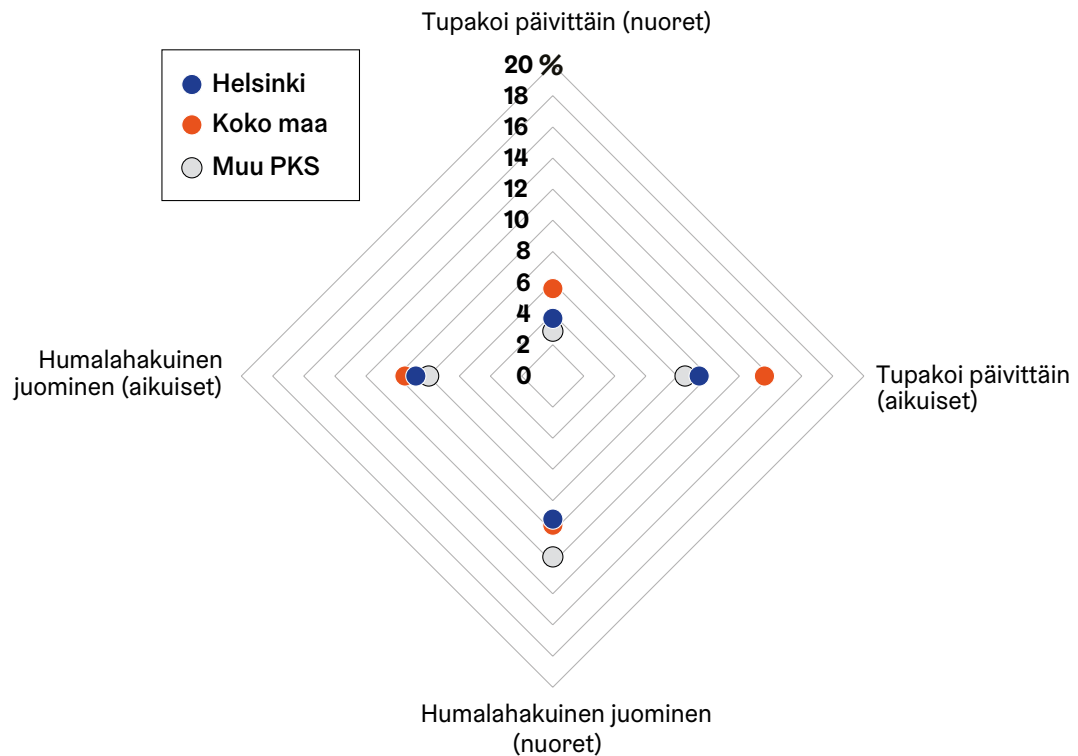
Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 julkaistiin helmikuussa 2020. Ohjelmaan on tutustuttu, mutta varsinaisen toteutuksen suunnittelu on siirtynyt koronapandemian takia. Mielen hyvinvoinnin työtä jatketaan kaikilla toimialoilla sekä Terve kunta – verkostossa. Lisäksi vuodelle 2021 asetetut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kaupunkiyhteiset talousarviotavoitteet lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuuksien parantamisesta sekä ikääntyneiden liikkumisen edellytysten parantamisesta edistävät mielen hyvinvoinnin kokemuksia.

Valtuustokauden aikana psykiatria- ja päihdepalveluissa on kehitetty palvelujen saatavuutta ja asiakkaan arjessa selviytymistä. Kahden matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupisteen (Mieppi) avaamisen lisäksi resursseja on lisätty nuorisoasemalle ja perusterveydenhuoltoon. Etävastaanottoja on otettu käyttöön entistä laajemmin. Asunnottomille on perustettu liikkuva tuki- ja hoitotyöryhmä ja nuoriin asunnottomiin keskittyvä projekti on käynnistymässä. Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kotiin viettäviä palveluja on lisätty.

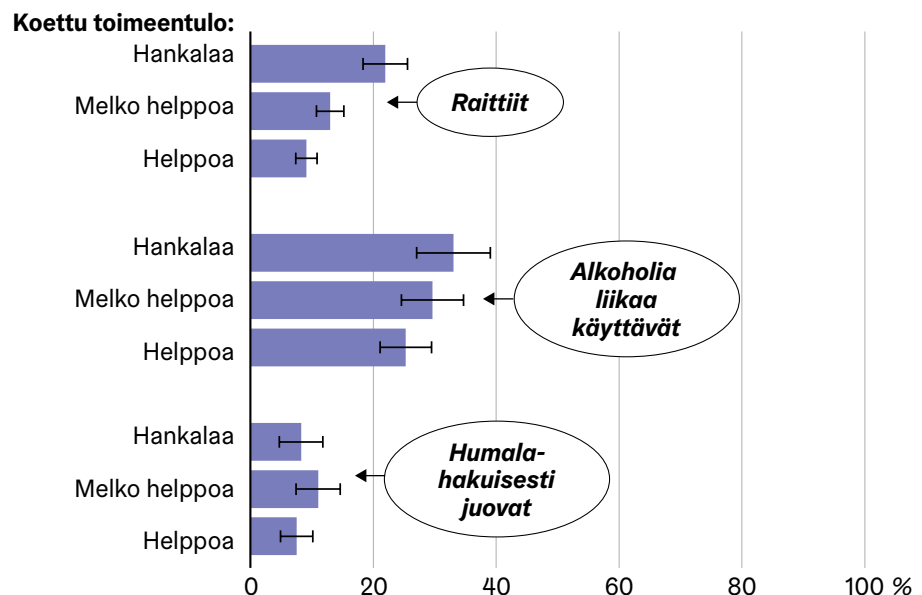
Kuvio 19. Helsinkiläisten mielen hyvinvointi on heikommalla tolalla kuin koko maassa tai muualla pääkaupunkiseudulla

Kuvio 20. Helsinkiläisten nuorten ja aikuisten päihteiden käyttö paremmalla mallilla kuin koko maassa, mutta hieman heikompaa kuin muualla PK-seudulla

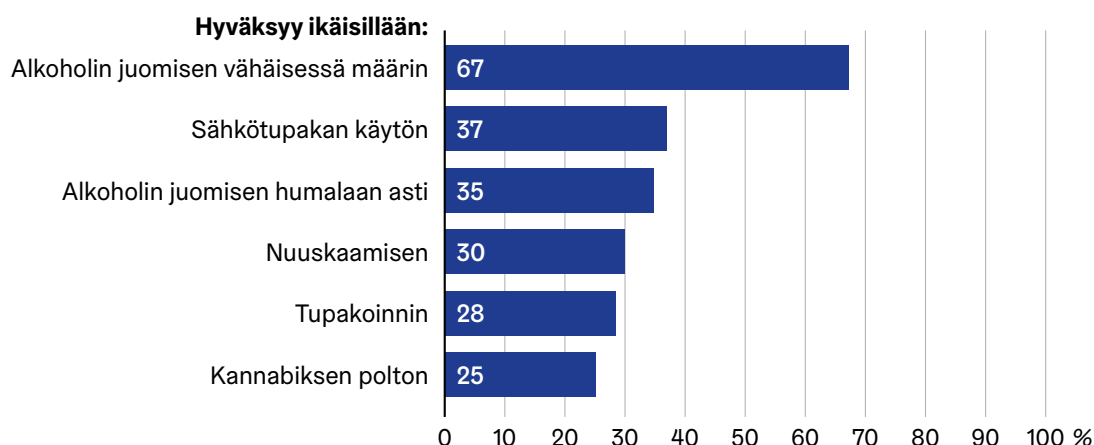
Kuvio 21. Toimeentulonsa heikommaksi kokevat ovat useammin raittiita, muuten koettu toimeentulo ei ole yhteydessä aikuisväestön alkoholin käyttöön

Nuorten kokema perheen toimeentulo ei ole yhteydessä humalahakuiseen juomiseen.

Nuorten raittiisuus on yleistynyt, erittäin hyväksi perheen toimeentulon kokevat ovat hieman useammin raittiita kuin muut.

Kuvio 22. Joka neljäs nuori sallii kannabiksen käytön ikäisillään

Nuorten asenteet muiden päihteiden kuin kannabiksen käytön sallivuuden suhteen ovat tiukentuneet viime vuosina, ja ovat tiukempia kuin koko maassa.

Aiempaa useampi nuori sallii kannabiksen käytön.

Kannabiksen käyttö on yleistynyt nuorten keskuudessa.

Aiempaa useampi nuori eli noin kaksi kolmesta nuoresta (61 %) kokee huumeiden hankkimisen helpoksi.

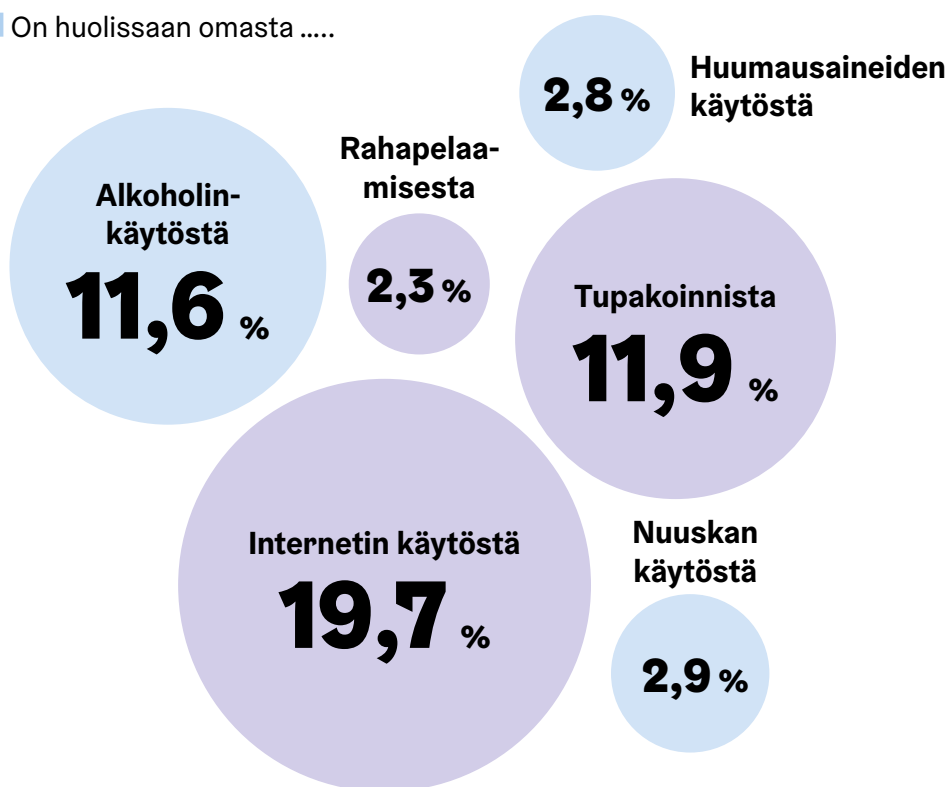
Klaarityötä on toteutettu laajasti koko valtuustokauden ajan. Valintojen stoori-tunteja on toteutettu sisältäen päihdekasvatusta sekä tunne- ja turvatalomenetelmiä. Lisäksi on toteutettu Skarppitoimintamallia ja alkoholi ja kannabis -vertaisvalistustoimintaa yläkoulu-laisille. Nuuska-agentti -toimintaa toteutettiin yhdessä Ehyt ry:n kanssa ehkäisevän päihdetyön viikolla. Koronapandemian seurauksena uutena palvelumuotona tehtiin kymmenen "Mitä sulle kuuluu" -podcastia, jossa käsiteltiin koronapandemian vaikutuksia, etsittiin rakentavia selviytymiskeinoja sekä tuotiin esille palvelujen siirtymistä verkkoympäristöön.

Ehkäisevän päihdetyön Pakka-toimintamallia on edistetty valtuustokauden ajan. Sekä kaupungin sisäinen Pakka-ohjausryhmä että Pääkaupunkiseudun yhteinen Pakka-työryhmä toimivat hyvin. Erityisesti pääkaupunkiseudun yhteistä Pakkatyötä on tiivistetty. Vuonna 2019 tehtiin ostokokeita ja palkittiin kunniakirjoin erinomaisesti nuorten ikäraja-valvontaa toteuttaneita, vastuullisia myyntipisteitä. Vuonna 2020 ostokokeet sekä ravintoloiden asiakasarvioinnit jäivät tekemättä koronapandemian vuoksi. Oppilaitosyhteistyötä tehtiin muulla tavoin, kuten tapaamalla mielenterveys- ja päihdetyön opettajia sekä tarjoamalla opinnäytetyöaiheita ja oppimateriaaleja oppilaitoksiin. Pakka-työtä tehtiin kesällä 2020 yhteistyössä Senaatintorin terassin kanssa kampanjoimalla turvallisesta ja vastuullisesta terassilla olemisesta. Senaatintorin kesäterassille toimitettiin Pakka-logoilla varustettuja käsidesipulloja, Terassi-Pakka.

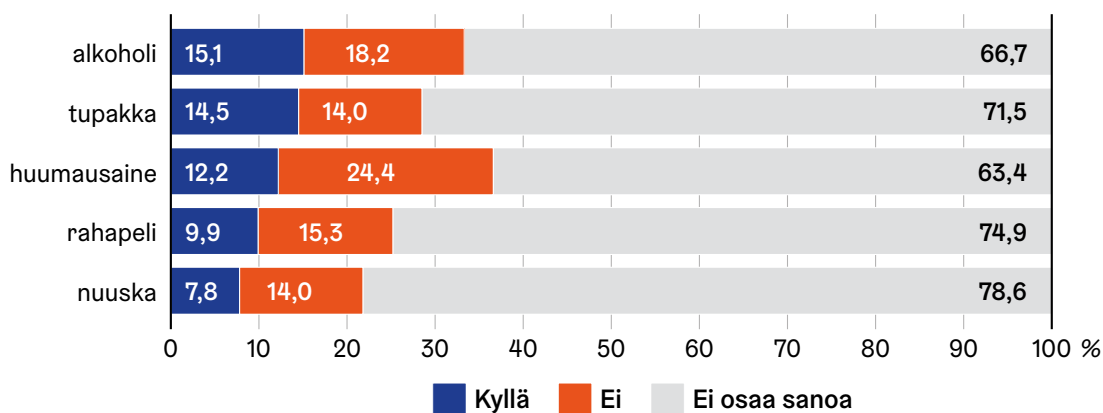
Pääkaupunkiseudun Pakka-työryhmä toteutti kaupunkilaisille suunnatun päihdetilannekyselyn syys-lokakuussa 2020. Kyselyyn vastasi noin 4 600 helsinkiläistä. Kyselystä on tulossa raportti.

- **58,4 %** kaupunkilaisista kertoi, että päihtyneiden ihmisten käyttäytyminen on heikentänyt turvallisuuden tunnetta jossain tilanteessa viimeisen vuoden aikana. **33,4 %** ei kokenut turvallisuuden tunteen heikentyneen.
- **56 %** kaupunkilaisista on sitä mieltä, että kaupunginosissa käytetään liikaa alkoholia tai muita päihteitä.

On huolissaan omasta

Saako helposti Helsingissä tukea seuraavien riippuvuuksien hoitoon?

Valtuustokauden aikana on pyritty vaikuttamaan odottavien äitien tupakointiin. Tupakasta vieroitusryhmiä odottaville äideille aloitettiin, mutta tulijoita ryhmiin ei ollut, joten ne jäivät toteuttamatta. Työtä toteutetaan kuitenkin terveydenhoitajien toimesta yksilötyönä. Savuttomuusprosessia kehitetään neuvoloissa jatkuvasti ja esim. häkämittarit on otettu käyttöön raskaana olevien savuttomuuden tueksi.

Raskaana olevien tupakointi on vähentynyt. Vuonna 2019 raskaana olevista tupakoi

4,3 %

Savuton Helsinki -verkosto tukee toimialoja savuttomuus- ja nikotiinittomuustyössä ja sen kehittämisessä. Nuorten ja aikuisväestön tupakointiin ja nikotiinituotteiden käyttöön liittyvää seurantatietoa käsitellään säännöllisesti, samoin muuta alaan liittyvää tutkimustietoa. Yhteistyötä on jatkettu HUS:n Hyvä kierre -verkoston kanssa Tupakatta leikkaukseen -mallin kehittämisessä.

Opiskeluterveydenhuoltoon on nimetty päihdementorit, jotka osallistuvat yhteisen päihdetyön toimintamallin kehittämiseen ja jalkauttamiseen sekä tarjoavat käytännön tukea haastavissa asiakastilanteissa. Savuttomuus ja nikotiinittomuus ovat mukana Stadin ammattiopiston vuosikellossa kaikissa toimipaikoissa. Nuorten Savuton verkoston alaryhmän toiminta on käynnistynyt vuoden 2020 alusta.

Huolenaiheita

Kaupunkilaisten hyvän mielenterveyden edistämisen kokemusten parantaminen edellyttäisi nykyistä systemaattisempaa ja kokonaisvaltaisempaa johtamista ja koordinoitua. Lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyviä toimia ja palveluja on kehitetty, mutta nykyistä enemmän tulisi kiinnittää huomioita myös työikäisiin ja ikääntyneisiin. Uuden mielenterveysstrategian näkemykset myös positiivisesta mielenterveydestä voimavaroja vahvistamalla tulisi nostaa näkyvämmäksi osaksi seuraavan hyvinvointisuunnitelman valmistelussa.

Ehkäisevälle päihdetyölle on selkeä tarve. Lasten ja nuorten kannabiksen käyttö ja nuuskaaminen on lisääntynyt ja alkoholia käytetään edelleen reippaasti. Reilusti yli puolet helsinkiläisistä kokee päihtyneiden ihmisten käyttäytymisen heikentäneen omaa turvallisuuden tunnetta jossain tilanteessa viimeisen vuoden aikana, eli myös alueellisesti kohdennetulle työlle on tarvetta.

10 Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupunginosat

Elävät kaupunginosat tarjoavat helsinkiläisille mahdollisuuden osallistumiseen ja aktiiviseen toimijuuteen kaupungin viihtyisyyden parantamiseksi. Monipuoliset tapahtumat ja mahdollisuudet viettää vapaa-aikaa turvallisessa ja viihtyisässä kaupunkitilassa lisäävät hyvinvointia sekä kaupungin vetovoimaisuutta. Sujuvilla kulkumuodoilla varmistetaan, että tapahtumat ja kaupungin virkistysalueet ovat kaikkien saavutettavissa.

Innostava, monipuolinen ja laadukas kulttuurielämä on keskeinen osa kaupungin elinvoimaa, viihtyvyyttä sekä vetovoimaisuutta ja aivan olennainen osa hyvinvointia. Hyvinvointipalvelujen ketjussa kulttuurilla ja taiteella on tärkeä rooli yhteisöllisyyden edistäjänä, mielen hyvinvoinnin edistäjänä ja osallisuuden kokemusten tuottajana. Valtuustokaudella Helsingissä on valmisteltu taide- ja kulttuurivisio, joka ulottuu vuoteen 2030. Sen tarkoitus on vahvistaa Helsingin asemaa omaleimaisena ja kansainvälisesti kiinnostavana kulttuurikaupunkina. Ehdotus julkaistiin elokuussa 2020.

Onnistumisia

Helsinki koetaan pääosin turvallisena kaupunkina. Helsingin turvallisuustutkimuksen mukaan vuonna 2018 helsinkiläiset kokivat oman asuinalueensa, kaupungin keskustan ja joukkoliikenteen turvallisemmiksi kuin koskaan aiemmin. Yleiset huolenaiheet olivat keskimäärin vähentyneet mutta ilmastonmuutos, kaupunginosien eriytyminen sekä lasten ja nuorten tulevaisuus huolestuttivat aiempaa useampaa helsinkiläistä. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuus on nivottu yhteen mm. kaupungin turvallisuusperiaatteissa. Näkökulma on uuden valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen.

Kaupunkiympäristön ja esimerkiksi viheralueiden saavutettavuus on oleellinen tekijä kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistämisessä. Viheralueiden saavutettavuutta ja käyttöpainetta mittaava työkalu ympäristön suunnitteluun on valmistunut valtuustokauden aikana. Työkalun avulla voidaan arvioida puistojen riittävyyttä maankäytön suunnittelun yhteydessä, ja tarvetta puistojen kunnostamiseen sekä kulutuskestävyyden parantamiseen.

Pyöräliikenteen edistäminen kulkumuotona parantaa ja kehittää laaja-alaisesti kaupungin viihtyisyyttä, elinvoimaa ja liikennejärjestelmän toimivuutta.

**Kaupunkipyörillä on ajettu
Helsingissä 2020 kaudella**

2,6

miljoonaa matkaa

**Koko kauden polkijoita
on ollut noin**

50 000

**Keskimäärin
Helsingissä
on poljettu noin**

5

matkaa per
pyörä per päivä

**Helsingin ja Espoon kaupunkipyöräpalvelussa
on ollut tänä vuonna käytössä noin**

350

pyöräasemaa

ja

3 500

pyörää

Omalla asuinalueella liikkuminen viikonloppuillalaisin turvallista (2018)

81 %

4 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2015

Helsingin keskustassa liikkuminen viikonloppuillalaisin turvallista

65 %

6 %-yks.
enemmän kuin
vuonna 2015

Helsingin turvallisuussuunnittelun periaatteet vuosille 2019–2021 on hyväksytty ja ne päivitetään valtuustokausittain. Periaatteet ohjaavat sitä, miten paikallista turvallisuussuunnittelua toteutetaan Helsingissä. Helsingin turvallisuuskehityksen arvioinnin tueksi turvallisuus- ja valmiusyksikkö on kehittämässä toimintatapaa ns. turvallisuustilannekuvan seurantaan. Seuraava turvallisuustutkimus toteutetaan syksyllä 2021. Helsingissä on valtuustokauden aikana toiminut koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisytyöryhmä.

Liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman toimenpiteitä toteutetaan eri toimialojen ja sidosryhmien toimesta. Osa toimenpiteistä on projektimaisia ja osaa toteutetaan jatkuvana työnä. Kehittämisohjelman toimenpiteiden tilannetta seurataan poikkihallinnollisessa työryhmässä kaksi kertaa vuodessa. Toukokuussa 2020 toimenpiteiden arvioitu toteutumisaste oli 76 %. Liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman päivitystyö on aloitettu elokuussa 2020.

Valtuustokaudella on lisätty tietoisuutta liukastumisen ja koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisemisestä sekä kehitetty niistä aiheutuvien sairaanhoidon tarpeiden seuranta. Sosiaali- ja terveystoimialalla on käytössä RAI-arviointi, joka sisältää FRAT-mittariston (kattavan kaatumisten vaaratekijät -kartoitus), kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa hoidossa. FRAT-mittariston avulla saadaan kaatumisriskin arvio, jonka perusteella suunnitellaan moniammatillisesti korjaavia toimia. Erityisen tärkeitä toimenpiteitä ovat tasapainon ja liikkumisen vahvistaminen sekä hyvän ravitsemuksen turvaaminen.

Kattavan kaatumisten vaaratekijät -kartoituksen RAI-tiedoilla on tehty:

kotihoidossa

4 200

asiakkaalle

tehostetussa palveluasumisessa

1 500

asiakkaalle

laitoshoidossa

580

asiakkaalle

Kaatumisten ehkäisy RAI IKINÄ –koulutuksiin kahden vuoden aikana on osallistunut noin

400 työntekijää

Kulttuurin alueella on ollut meneillään kattava lakien uudistaminen. Uusi museolaki ja laki kuntien kulttuuritoiminnasta tulivat voimaan alkuvuodesta 2019. Lainsäädäntö kuntien kulttuuritoiminnasta konkretisoi ja selkiyttää kulttuurin moninaisia tavoitteita, toimintoja ja rajoja. Siinä korostuvat kulttuurin välilliset vaikutukset, kuten hyvinvointi, alueellinen elinvoima ja osallisuus. Laki edellyttää kunnilta kansalaisten osallistamista ja yhteistyötä. Kulttuurihyvinvointi on valtuustokauden aikana nousut yhä tärkeämmäksi osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Helsingissä on käynnistymässä kulttuuritoimijoiden verkosto, jota suunnitellaan osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkostokokonaisuutta.

Yhtenä konkreettisena toimenpiteenä on suunniteltu ja toteutettu miten kulttuuripalveluita tuodaan osaksi perhekeskuksia sekä varhaiskasvatusta. Koronapandemian aikana on tuotettu myös runsaasti kulttuuritarjontaa verkkoympäristöihin.

Harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa (2019)

lapsista

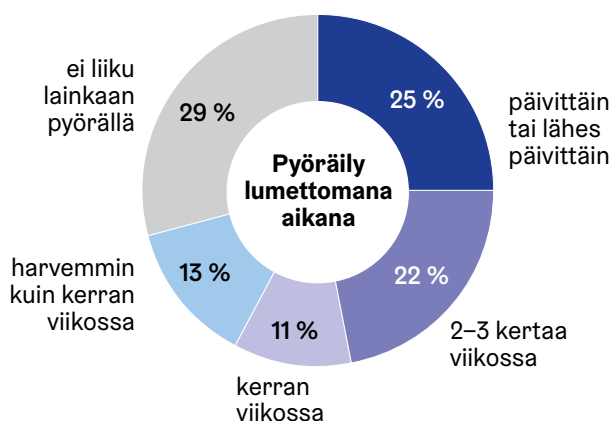
81 %

nuorista

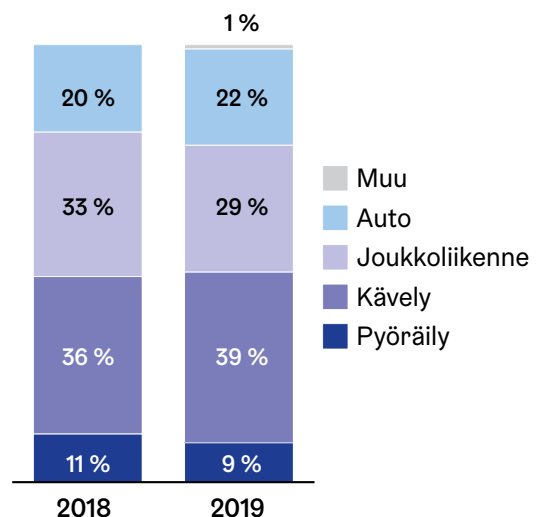
39 %

Pyöräilyllä on myönteisiä vaikutuksia ihmisten fyysiseen aktiivisuuteen ja terveyteen ja sitä kautta terveydenhuollon kustannuksiin ja työn tuottavuuteen. Uuden pyöräliikenteen kehittämisohjelman avulla pyritään varmistamaan, että ylätavoite vaikutuksineen toteutuu vuoteen 2035 mennessä. Liian hidas tavoiteverkon rakentuminen sekä rajalliset resurssit ovat tähän mennessä hidastaneet etenemistä, mutta nyt määritellyt 34:n toimenpiteen avulla tähän haetaan ratkaisua. Jotta pyöräliikenteen kulkutapaosuus kasvaa 20 %:iin vuoteen 2035 mennessä, on pyöräliikenteen tavoiteverkon oltava vähintään kantakaupungin osalta jatkuvuuden, yhdenmukaisuuden ja turvallisuuden osalta valmis vuoteen 2030 mennessä.

Yli puolet helsinkiläisistä pyöräilee viikoittain

Eri kulkumuotojen osuus tehdyistä matkoista

Osana osallisuus ja vuorovaikutusmallia toteutettavan osallistuvan budjetoinnin toiselle kaudelle 2020–2021, kaupunki osoitti 8,8 miljoonaa euroa kaupunkilaisten ideoiden toteuttamiseen.

- Ideointi tuotti 1 463 ideaa.
- Ideoiden yhteiskehittäminen käynnistyy alkuvuodesta 2021 ja äänestys on syksyllä 2021.
- Edellisellä kierroksella jaossa oli 4,4 miljoonaa euroa, joita toteutetaan vuoden 2020 loppuun mennessä 296 eri hankkeessa.

Valtuustokauden aikana on kehitetty keskustaa ja lisätty kaupunginosien elinvoimaisuutta useilla toimenpiteillä.

- Töölönlahti -verkosto kokoontui kerran vuoden 2020 aikana, mutta koronan leviämisen estämiseen tähtäävät suositukset vaikuttivat siihen, että toiminta oli jäässä loppuvuoden ajan. Oodin piha-alueen valmistuminen on vaikuttanut viihtyisyyttä lisäävästi alueella. Verkoston jäsenet ovat jatkaneet toimintaansa ja järjestäneet toimintaa suositusten mukaisesti, mutta yhteisiä suuria tapahtumia ei ole järjestetty.
- Kaisaniemen puiston kunnostuksen suunnittelu on aloitettu. Puistosuunnitelma valmistuu vuoden 2021 aikana. Kävely-ympäristöjä kehitetään mm. kävelyn edistämishojelman mukaisesti. Ranta-alueiden valaistusperiaatteet on laadittu, ja kantakaupungin rantareitin opastus on rakenteilla.
- Länsi-Helsingin raitioteiden yleissuunnitelma, sisältäen Vihdinbulevardin pikaraitiotien, hyväksyttiin kaupunkiympäristölautakunnassa. Viikin-Malmin pikaraitiotien yleissuunnittelu sekä Raide-Jokerin toteutus ja Kruunusiltojen toteutussuunnittelu jatkuvat. Raitioliikenteen kehittämisohjelman toimenpiteitä ohjelmoitiin ja suunniteltiin yhteistyössä HKL:n ja HSL:n kanssa.
- Rautatieasemien ympäristöissä on kiinnitetty huomiota viihtyisyyteen ja reitteihin. Viheralueiden saavutettavuustyökalun kehittämisen, maanalaisen yleiskaavan sekä kävelyn edistämishojelman yhteydessä on laajennettu tietopohjaa kävelyalueiden ja niitä yhdistävien reittien suunnittelusta (mm.kansainvälinen benchmarking).
- Täydennysrakentamisen yhteydessä on kiinnitetty huomiota julkisen tilan liittymiseen kaupunki- ja viherrakenteen kokonaisuuteen. Keskuspuiston reitti- ja opastussuunnitelma on laadittu. Luonnon monimuotoisuutta on kehitetty useissa hankkeissa (mm. metsä- ja puustoisien verkoston yhteyksistä hankeohjelmia laaditaan, niittyverkoston kehittäminen on aloitettu, LUMO-ohjelma valmistumassa). Ulkotilaohjelman laatiminen ja yleisten alueiden suunnitelmien kehittäminen on aloitettu.

Viheralueiden saavutettavuutta ja käyttöpainetta mittaava työkalu ympäristön suunnitteluun on valmistunut. Työkalun avulla voidaan arvioida puistojen riittävyyttä maankäytön suunnittelun yhteydessä ja tarvetta puistojen kunnostamiseen sekä kulutuskestävyyden parantamiseen.

**Huolissaan
viheralueiden
vähenemisestä**

33 %

vaihteluväli peruspiirien
välillä 11 %–60 %

**Huolissaan
ympäristön
epäsiisteystestä**

26 %

vaihteluväli peruspiirien
välillä 10 %–40 %

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä on valtuustokauden aikana päivittänyt tilannekuvaa ilmiöstä työryhmässä mukana olleiden järjestöjen ja muiden toimijoiden poliisin ja syyttäjän kanssa yhteisissä kokouksissa. Keväällä 2020 oli poikkeusaikaan liittyvä laaja tiedostuskampanja lehdistössä ja televisiossa, nimeltään Perherauhan julistus, jonka suojelijana oli tasavallan presidentti. Vuosittain on tuotettu kampanjoita. Vuosina 2019–2020 koulutuksiin osallistui noin 1 300 henkilöä.

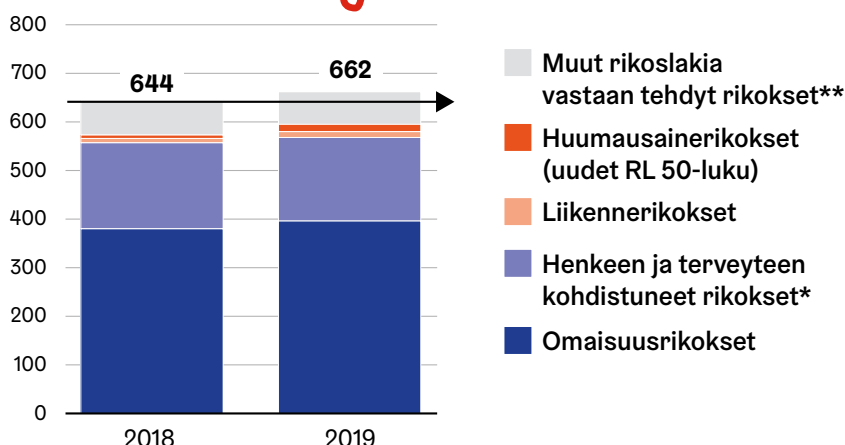
Vuonna 2019 koulutusten teemana oli kunniaväkivalta. Vuoden 2020 koulutus-teemoina olivat kriisi- ja traumatyö, digitaalinen väkivalta parisuhteessa, lapsiin kohdistuva seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa, seksuaaliväkivalta traumana sekä traumatisoituneen lapsen ja nuoren kohtaaminen kognitiivisilla menetelmillä.

Suurin osa helsinkiläisnuorista voi hyvin, mutta pienellä osalla nuorista esiintyy oireilua esimerkiksi rikoksien teolla. Osalla rikoksilla oirehtivista nuorista on taustalla huono-osaisuutta, syrjäytymistä ja ongelmien kasautumista. Helsingin poliisin ennakkotietojen mukaan alaikäisten väkivaltarikokset ovat tammi-syyskuussa 2020 vähentyneet verrattuna edellisvuoden vastaavaan aikaan.

Rikoksilla oirehtivien määrä 2019, alle 15-vuotiaat

Alle 15-vuotiaat

Lukumäärä

228

8 enemmän kuin 2018

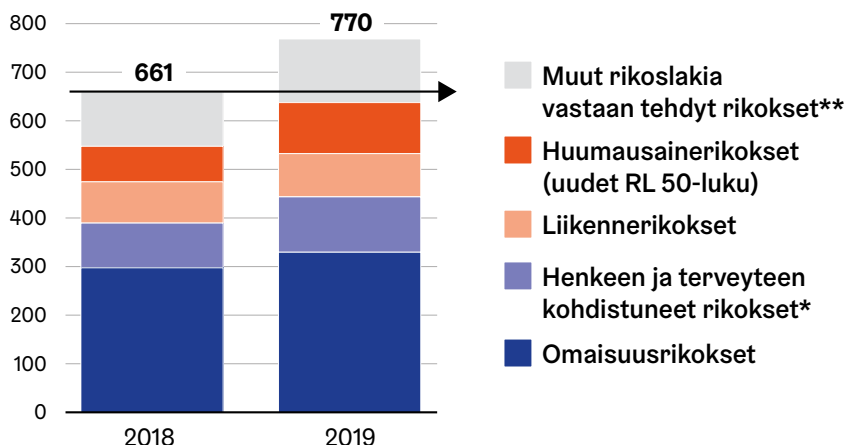
Suhteutus Helsingin 10–14-vuotiaaseen väestöön (1/10 000) vuonna 2018

* Sisältää seksuaalirikokset. ** Sisältää rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan, rikokset rikoslain 42, 43 ja 44 lukua vastaan sekä muita rikoslakia vastaan tehtyjä rikoksia.

Rikoksilla oirehtivien määrä 2019, 15–17-vuotiaat

15–17-vuotiaat

Lukumäärä

476

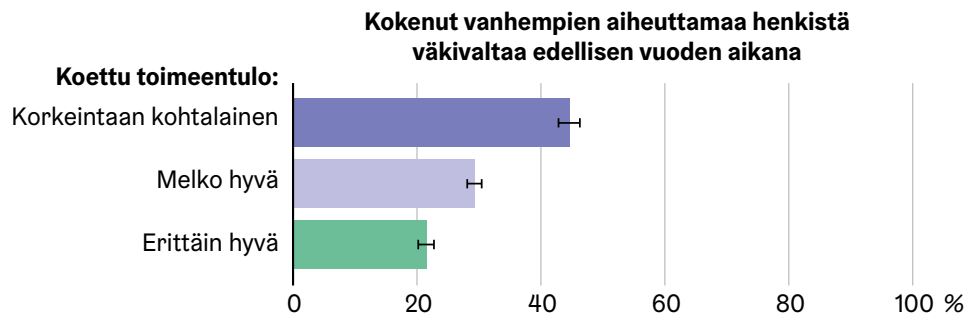
52 enemmän kuin 2018

Suhteutus Helsingin 15–17-vuotiaaseen väestöön (1/10 000) vuonna 2018

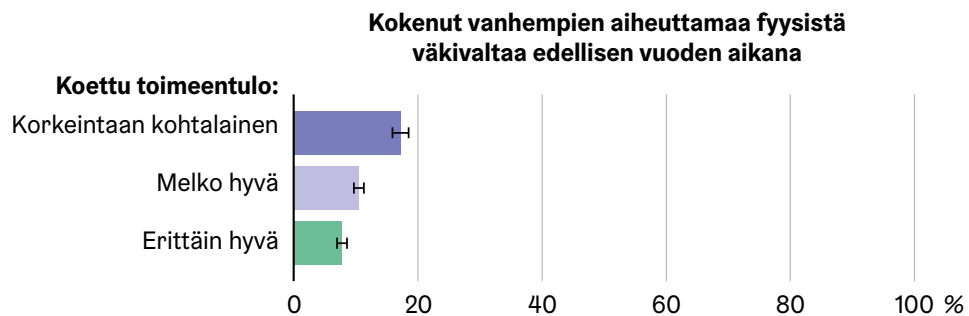
* Sisältää seksuaalirikokset. ** Sisältää rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan, rikokset rikoslain 42, 43 ja 44 lukua vastaan sekä muita rikoslakia vastaan tehtyjä rikoksia.

Helsingissä 11 prosenttia nuorista on kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten aiheuttamaa fyysistä väkivaltaa ja 30,5 prosenttia nuorista on kokenut vanhempien aiheuttamaa henkistä väkivaltaa edeltävän vuoden aikana. Molemmilla väkivallan muodoilla on haittaa lasten ja nuorten psyykkiselle ja tunne-elämän kehitykselle sekä aiheuttaa melkein aina kipua jossain muodossa lapsille ja nuorille. Vanhempien tai muun huolta pitävän aikuisen aiheuttamalla fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi tönnemistä tai ravistelemista, tukistamista, läimäyttämistä, nyrkillä tai esineellä lyömistä, potkaisemista tai muuta fyysistä satuttamista sekä tarttumista niin, että lapseen tai nuoreen sattuu. Henkinen väkivalta tarkoittaa puhumasta kieltäytymistä pitkän aikaa, sanallista loukkaamista, nöyryyttämistä tai nolaamista, hylkäämistä tai yksin jättämisellä uhkaamista, esineiden heittelyä tai uhkailemista väkivallalla tai johonkin paikkaan lukitsemisella.

Kuvio 23. Vanhempien aiheuttama henkinen väkivalta on yleisempää nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen toimeentulon heikommaksi

Kuvio 24. Vanhempien aiheuttama fyysinen väkivalta on yleisempää nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen toimeentulon heikommaksi

Huolenaiheita

Tämän valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaan kulttuurin ja taiteen näkökulmia oli nostettu hyvin vähän. Valtuustokauden aikana on julkaistu uutta lainsäädäntöä kulttuurihyvinvoinnista ja tämän ilmiön merkitystä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä tulisi jatkossa korostaa nykyistä enemmän. Helsingin uuden taide- ja kulttuurivision mukaan ”*taide ja kulttuuri vahvistavat kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä edistää ihmisten psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja ennaltaehkäisee sairauksia. Kulttuuri ja taide ovat hyvinvoinnin ja terveyden keskeinen lähde, osa hyvää elämää ja elinikäistä oppimista. Jokainen helsinkiläinen voi saada vahvistusta arjen kulttuurista, taide- ja kulttuuriharrastuksista, taiteen ja kulttuurin kokemisesta yksin ja yhdessä sekä taiteesta osana jokapäiväisiä ympäristöjä.*”

Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten aiheuttama fyysisen ja henkisen väkivallan kokemukset edellisen vuoden aikana olivat Helsingissä hieman yleisempää kuin koko maassa keskimäärin. Huolestuttavaa on se, että vain noin neljännes nuorista, jotka ovat kokeneet vanhempien aiheuttamaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, kertoo väkivallan kokemuksista jollekin luotettavalle aikuiselle. Suurin osa heistä, jotka ovat kertoneet väkivallan kokemuksistaan luotettavalle taholle, kokee kuitenkin saaneensa apua tilanteeseen. Tukea saadaan ystäviltä ja tutuilta, mutta myös palveluista koulun ulkopuolelta (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu).

11. Yhteenvedo onnistumisista ja huolenaiheista

Onnistumisia

- Suurin osa kokee elämänlaatunsa ja terveytensä hyväksi ja on onnellisia.
- Myönteisen erityiskohtelun rahoitukseen liittyviä laskentamalleja terveys- ja hyvinvointien vähentämiseksi kehitettiin.
- Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin ohjeistus päätösvalmistelijoille valmistui.
- Liikkumisohjelma on edistänyt arkiliikkumista.
- n. 90 % varhaiskasvatusyksiköistä osallistuu liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan.
- Kaupunkipyörillä on ajettu 2,6 miljoonaa matkaa kaudella 2020.
- Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja ja palveluketjuja on edistetty.
- Kouluissa otettiin käyttöön keskiviikon harrastusaika sekä Harrastuspassi.
- Mukana-ohjelman koordinoimana on edistetty varhaisen vaiheen ennaltaehkäiseviä toimintatapoja ja palveluita.
- Nuorten osallisuus on vahvaa.
- Ikääntyneille suunnattua viestintää ja digitu-ki palveluja kehitettiin.
- Koronapandemian johdosta käynnistetty Helsinki-apu tavoitti tuhansia avun tarvitsijoita.
- Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja verkostot saatiin kuntoon.
- Pakka-toimintamallia kehitettiin ja toteutettiin ”Terassi-Pakka” kesällä 2020.
- Ehkäisevän päihdetyön toimintatapojen vahvistamiseksi toteutettiin kysely.
- Helsinki koetaan turvallisena kaupunkina.
- Osallistuvaa budjetointia toteutettiin laajasti.
- Keskustaa ja kaupunginosien elinvoimaisuutta on kehitetty.

Huolenaiheita

- Heikko koettu toimeentulo heikentää elämänlaatua, terveyttä ja onnellisuutta.
- Työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden yleistuminen.
- 4,6 % (243 nuorta) 9. luokan päättäneistä jäi ilman opiskelupaikkaa vuonna 2019.
- Peruspiirien välillä on suuria eroja esim. terveydentilassa ja liikkumisaktiivisuudessa.
- Osa liikkuu liian vähän, mikä heijastuu esim. ylipainoisuuden lisääntymiseen.
- Lasten harrastuksien puute lisää yksinäisyyttä, mieliala-ailahteluja ja kouluväsymystä.
- 13–17-vuotiaiden omien päihde- ja mielenterveyssyiden vuoksi tehdyt lastensuojeluilmoitukset ovat lisääntyneet.
- Toimeentulonsa hankalaksi kokevat ikääntyneet käyttävät internetiä harvemmin kuin muut.
- Ikääntyneiden mahdollisuudet arkiliikkumiseen ja toimintakyvyn paranemiseen edellyttävät kaupunkiyhteisiä toimia.
- Helsinkiläisten mielen hyvinvointi on heikommalla tolalla kuin muualla maassa keskimäärin.
- Nuorten kannabiksen käyttö on yleistynyt. Aiempiä useampi kokee huumeiden saannin helpoksi.
- Reilusti yli puolet kokee päihtyneiden ihmisten käyttäytymisen heikentäneen turvallisuuden tunnetta.
- Kulttuurihyvinvoinnin merkitystä tärkeänä osana hyvinvointia ja terveyttä tulee syventää entisestään.
- Jatkokehitystyötä kaupunkiympäristön ja luontoliikkumisen merkityksestä osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä tarvitaan.
- Yksikin väkivaltakokemus omassa perhepiirissä on liikaa.

Lyhyt tilannekuva väestöryhmittäin

Koronapandemian mahdollisia vaikutuksia hyvinvoinnille ja terveydelle on vielä tässä vaiheessa aikaista sanoa ja mahdolliset vaikutukset voivat näkyvät pitkäläkin viiveellä väestön hyvinvoinnin tilassa. Huolestuttavia piirteitä hyvinvoinnin kannalta on esimerkiksi työttömyyden kasvu varsinkin nuorilla, jo ennestään helsinkiläisten yleisemmät mielen hyvinvoinnin haasteet muuhun maahan verrattuna sekä koronapandemian seurauksena aiheutunut palvelu- ja hoitovelka.

Lapset ja nuoret: Vaikka monia varhaisen vaiheen ennaltaehkäiseviä palveluita on kehitetty, mielenterveyspalveluja ja palveluketjuja on parannettu sekä harrastustoimintaa on edistetty viime vuosina, huolta aiheuttaa lasten ja nuorten yleistynyt yksinäisyys ja mieliala-ailahtelut, lasten lisääntynyt ylipaino ja liian vähäinen liikkuminen, nuorten lisääntynyt kannabiksen käyttö ja huumeiden helppo saatavuus sekä alueelliset erot harrastuneisuudessa ja liikkumisessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä ja syrjäytymisen ehkäisyssä on tärkeää mahdollistaa osallisuuden kokemuksia, tarjota tekemistä ja harrastuksia, varmistaa hyvä oppiminen ja turvalliset kasvu- ja oppimisympäristöt sekä edistää lasten ja nuorten arjen liikkumista. Kaikki nämä toimet edistävät positiivisia mielen hyvinvoinnin kokemuksia.

Aikuiset: Suurin osa aikuisväestöstä kokee elämänlaatunsa ja terveytensä hyväksi sekä ovat onnellisia, mutta silti elämälaadun, terveyden ja onnellisuuden kokemuksissa esiintyy eroja koetun toimeentulon mukaan. Nämä erot voivat puolestaan heijastua väestöryhmien välisiin eroihin elintavoissa, mielen hyvinvoinnissa tai sairastavuudessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä onkin keskeistä huomioida elämänlaadultaan ja terveydeltään hyvinvoiva kaupunki, mutta samalla hyvinvoinnin ääripäiden korostuminen.

Ikääntyneet: Tämän valtuustokauden aikana on otettu lukuisia kehitysaskelita ikääntyneille suunnatun viestinnän kehittämisessä sekä digitukipalveluissa. Silti kaikilla ikääntyneillä ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia sähköisten palveluiden käytön suhteen. Myös ikääntyneiden terveellisissä elintavoissa on parannettavaa ja tarvitaankin kaupunkiyhteisiä toimia ikääntyneiden arkiliikkumisen ja toimintakyvyn edistämiseksi.

Lähteet

Aineistolähteet:

THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto

FinSote-tutkimus 2017–2018, THL.

Koulutuksen ja kasvatuksen toimialan etäopiskelukyselyt keväällä 2020

Helsinki-barometri, toukokuu 2020 ja lokakuu 2020

Pakka-työryhmän päihdetilannekysely lokakuu 2020

Kirjallisuuslähteet

Ahola, N. & Hirvonen, J. *Digitaalisten palvelujen käyttö ja osallisuus Suomessa ja Euroopassa.* Helsingin kaupunginkanslian tilastoja 2020.

Helsingiläisten liikkumistottumukset 2019. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:5

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. *Työpaperi* 33. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Jokimäki, E., Kaskiharju, E., Vierimaa, S. & Vuorinen, J. (2020): *Mikä ihmeen netti? Sosiaalinen raportti digitalisaation haasteista ja mahdollisuuksista gerontologisen sosiaalityön iäkkäiden asiakkaiden arjessa.* Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimiala.

Kaskela, T., Pitkänen, T., Solin, P., Tamminen, N., Valkonen, J. & Kaikkonen, R. (2017): *Psyykinen kuormittuneisuus ja elämänlaatu 60–85-vuotiailla.* Tietopuu: Tutkimussarja 2/2017: 1-15. doi: <https://doi.org/10.19207/TIETOPUU3>

Keskinen V., Väliniemi-Laurson J. ja Hirvonen J. Helsinki-barometri: Asukkaat kokevat kaupungin hyvin toimivaksi. *Kvartti-verkkolehti* 3.2.2020. Helsingin kaupunki. Osoitteessa <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsinki-barometri-asukkaat-kokevat-kaupungin-hyvin-toimivaksi>

Keskinen, V., Pyyhtiä, E. ja Lehtelä, P. (toim. Ahola, N.) *Turvallista ja rauhallista – Helsingin turvallisuustutkimus 2018.* Tutkimuksia 3:2020. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot

Murto J, Kaikkonen R, Pentala-Nikulainen O, Koskela T, Virtala E, Härkänen T, Koskeniemi T, Jusmäki T, Vartiainen E & Koskinen S. *Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus* ATH:n perustulokset 2010-2016. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath

Mäkelä, P, Ylöstalo, T, Warpenius, K, Karlsson T, Jääskeläinen, M & Ståhl, T. *Koronaepidemian vaikutukset suomalaisten alkoholinkulutukseen – kokonaisarvio kevään ja kesän 2020 muutoksista.* Tutkimuksesta tiiviisti 30/2020.

Mäki N. (2020). Alkoholikuolleisuuden pieneneminen pysähtyi Helsingissä *Kvartti-blogi* 2020. Helsingin kaupunki. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/alkoholikuolleisuuden-pieneneminen-pysahtyi-helsingissa>

Parikka S, Pentala-Nikulainen O, Koskela T, Kilpeläinen H, Ikonen J, Aalto A-M, Muuri A, Koskinen S & Lounamaa A. Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2017-2018. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote

Pyöräilykatsaus 2020. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön esitteitä (vielä julkaisematon)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen viikkoraportit: Koronaepidemian vaikutukset hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen Verkkojulkaisu www.julkari.fi/handle/10024/139889

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, TEAviisari (verkkosivu).

THL, Lapsiin kohdistuva väkivalta. Luettu 15.10.2020: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta

THL, Osallisuus: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>

Tilles-Tirkkonen, T., Mäki-Opas, T., Vaarama, M., Lögren, A., Pentikäinen, S., Tiitinen, S., Ilomäki, S., Pihlajamäki, J., & Laitinen, J. (2018). Uudet toimintamallit hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 55(4). <https://doi.org/10.23990/sa.76541>

Vaarama M, Karvonen S, Kestilä L, Moisio P, Muuri A, toim. Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Teema 22/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-015-3>

Viljaranta VL (2019). *Näkökulmia iäkkäiden toimijuuteen digitalisoituvassa arjessa.* Sosiaalinen raportointi. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/SoTe/Palaute/sosiaalinen-raportointi/iakkaiden-toimijuus-digitalisoituvassa-arjessa.pdf>

Viramo P, Sulkava R. Muistihäiriöiden ja dementian epidemiologia. Teoksessa Erkinjuntti T, Alhainen K, Rinne J, Soininen H (toim.) *Muistihäiriöt ja dementia*. Helsinki, Duodecim, 2006.

Stadin HYTE-barometri

Hyvinvointikertomus 2018–2021

Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hyvinvointisuunnitelmatyön seurantaväline, joka kertoo mihin suuntaan helsinkiläisten hyvinvointi kehittyy sekä mitä kaupunki tekee kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tiedot päivitetään vuosittain ja niiden pohjalta suunnataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tekoja osana talouden ja toiminnan suunnittelua ja johtamista.

HYTE-barometri sisältää nostoja helsinkiläisten elämänlaadusta ja onnellisuudesta, eriarvoisuudesta, liikkumisesta ja elintavoista, ympäristöstä ja turvallisuudesta sekä mielen hyvinvointiin ja päihteisiin liittyvistä näkökulmista.

**Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia
kaupunkitieto**

Julkaisutilaukset
p. 09 310 36293

Internet
www.hel.fi/kaupunkitieto